

หอสมุดศิริราชวิทยากร

กรมศิลปากร

หนังสือโคลง

พระราชพงษาวดาร

ซึ่งไปรตเกล้าฯ ให้คิดเป็นตอน ๆ

แต่งขึ้น

สำหรับพระราชทาน

ในการพระศพ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ แลพระอรรคชายาเธอ

พระเมรุท้องสนามหลวง

ปีกนพศก จุลศักราช ๑๒๔๕

ตีพิมพ์ โรงอักษรพิมพ์การ

ในพระบรมมหาราชวัง

๑๐๐๐ คุยบ

เลขที่ ๓๔.

เลขที่ ๗.๕๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111005350531

โกสสินทร์ผลัตยวี	พระคุณมีน่านา
ทรงศักดิ์ศาสรภาพ	ไต่ปรัมปราไพโรนทร์
แผ่แผ่นดินใหญ่กว้าง	สรรพก่อสร้งบ้านเมือง
งามรุ่งเรืองปรากฏ	พระเกียรติยศหลากัน
บางทรงธรรมทศพิช	บางเรืองฤทธิ์ธรณวงศ์
บางพระองค์ปรีชา	ตั้งมาคราพิภักดิ์
ซ้อชัยบุญกิตติธรรม	สอยเลือกสรรถองถ้วน
ถ้วนเป็นบรรพกิจฐาน	ในกิจการแล่งเคระ
พระคุณมีสืบมา	แต่ชนะตาภายหลัง
ยังอีกหมู่ สวคามาคย์	ท่องอาสสงคราม
แล่นมีความสุจริต	ทอจีฉวีตรแทนเจ้า
ค้ำยมลเค้ากตัญญู	ควรเชิดชูความชอบ
หนึ่งร้อยบราชกิจ	บพลึงผิตราชการ
หนึ่งสัปดาห์เมื่อง	ค้ำจ้านงสวามิภักดิ์
ควรประจักษ์บรรเจิด	ชอุบเชิดแบบตำรง
หนึ่งพระประสงค์จะบำรุง	ผดุงผมอชางสยาม
วเฐงงามเฐมเสดาค	เชิงฉลาตลายประภิต

ล้วนวิจิตรพิงชม	หนึ่งพระบรมประสงค์
จะใคร่ทรงทำนุก	ปลูกปรีชาเชิงฉลาด
แห่งนักปราชญ์ ไคลง	เพื่อชระโลงสุเชือก
เพื่อบรมเจ็ดเกียรติยศ	ให้ปรากฏยาววัน
สมเกษมรมิกราช	พระบาททรงคำวิ
ทวิแล้วตรัสเห็นเกล้า	ให้พระองค์เจ้าทองแถม
สร้อยเสริมแซมถวัลย์วงษ์	ผู้ดำรงการเจียนวาท
มีอำนาจบัญชา	ให้รักษาข้างจิตรการ
ชาญฉลาดเชิงลาย	เขียนภาพหมายตามกะ
ดัดเป็นระฆะตามเรื่อง	เนื่องในราชพงษาวดาร
แบ่งปันบานเย็นท่อน	เป็นตอน ๆ ตามประสงค์
ขึ้นจุลกรอบกระจุก	รวมสาธิตประมาณ
เกล้าสยสองบานขึ้นจง	ทรงเพียรทรงพระนิพนธ์
โคลงขบขลยออกเรื่อง	ต่อคึกคึกของนสนิสาร
บานละลี้ไคลงบท	เพิ่มเติมพจน์หกข้าง
นัยบานค้ำงแก้บาน	จึงโองการคำหรัส
ให้เลือนจกจินตกระวี	มีปรีชาเขาวนัวอง

รู้ถ่วงถ่วงทางกลอน	เซ่งธักยรเปื้องปราศ
พระราชนวษาณวงษ์	ยี่สิบสามองค์คณนา
หม่อมมาตยาเสวก	นับสิบหกนามยศ
ล้วนปรากฏกลเซ่ง	ภาพย์ โคลงเพลงเกลากลอน
รับถักคณนาแต่ง	ตามส่วนแบ่งกะหมาย
ทูลเกล้าถวายทั่วกัน	โปรดให้สรรห่มุ่เสมียน
เขียนบทโคลงประจำฉาก	มีหลากหลาย ๆ เลิศโวหาร
เจ้าพนักงานตรวจริย	ไปประทับเมรุมาศ
สมเด็จพระราชเชารส	เจ้าฝ่ายศยอกกระษัตริย์
พาหุรัศมีมัย	รองถัดไปตรีเพชรรัตน์
องค์ที่สถุทหน้านารด	นามศิริราชภักษัตริย์
นับรวมกันสามพระโกษ	อีกพระศฟโสดนามเสนอ
พระธรรมาชาเขอเสวภาคย์	ครั้งนั้นมากพระศฟ
งานสมทบร่วมไสมย	เรียงกันไปตามลำคัย
โคลงกำกับฉากยาน	เจ้าพนักงานชาญฉลาต
เรียงรายตากโตยผนัง	หวังประกาศปรากฏ
พระเกียรติยศคณนา	ซึ่งเบองเบาราชขัตติยราช

แล้งน้ำล้นของบาทบางนาย	เพื่อหญิงชายยลชม
เวียงร่มบี่สำราญ	หนึ่งในการเมรุมาศ
ครั้งประหลาดหลายหลาก	โดยภูมิภาคไพศาล
ทั้งสะพานบริเวณ	แปลกพระเมรุปางบรรพ
ทุกสิ่งสรรพพัชรเนตร	งามพิไลศศุภพรวณา
ล้วนเคื้อนทาชวนชม	ทุกสิ่งสมสมบรรณ
เพญเพียบพูนทุกแต่ง	อีกเครื่องแต่งมโหฬาร
ภูคาขาวบรรพต	เป้นล้นลตเง้อมนโงก
เปนครอกโตรกเนินลาด	พุกษาชาติกาถิ่น
นัยด้วยหมื่นทวยพัน	แบ่งปันปันเป้นจิงหระ
ราวระยพะพาโลย	น้ำปลื้มใจบำเทิง
นำวันเวียงสำราญ	มีอาการหลากหลาย
ตั้งเรียงรายโดยรอบ	เป้นคันทบเมรุมณฑล
พิศไลภณต่าง ๆ	ฝีมือช่างชาญกิจ
ทำวิจิตรบันจง	ทั้งนั้นคงถาวร
ของค้อศิครไค้ทรงทวี	พระราชตำริห์แต่กั
เรือนเหล่านี่เมือเสรงงาน	จะพระราชทานมุลจ้ง

วิ่งไปสร้างใช้การ	โรงพยาบาลรักษาไข้
จะโปรดให้หมอประจำ	อยู่กระทำทุกข์ยา
อยู่รักษาโรคนี้	แก้อันต้นรชน
ทั่วสากลอาณาเขต	ทานพิเศศเกื้อความสุข
ขึ้นกันทุกขโรคภัย	ทานทั่วไปแก่รชน
เป็นพระกุศลอุกฤษฐ์	ชูฉวีตรนรชาติ
เป็นทานประหลาดหลากดี	ยเคยมี่ในสยาม
หนึ่งของงามหลายหลาก	ทรงบริจาคการบุญ
ล้วนมีคุณมีค่า	ทุกสิ่งอ้าเอื้อมงาม
ความครั้นเครื่องสิ่งเค็ด	เกรงสำเร็จทานะมัย
ยาตราผ้าไตรบริษการ	ล้วนโอฬารของประณีต
เกินจารีตทานสามัญ	เหลือร่ำพันโอรุอ้าง
พระกุศลพระทรงสร้าง	พรังพรอ้มไพร่พลย์ บึงนา ชะ
๑ จรูญรเวชแจ้ง	จิตรการ นึกๆ
จับแต่กรุงโบราณ	แรกสร้าง
ตลอดกรุงเทพสุฐาน	บางกอก นึก
ขึ้นท่อนเป็นท่อนอ้าง	เหตุล้วนควรแสดง ชะ

พระยาสุริยสุนทรโวหาร

เรื่องที่ ๑ แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๑ แห่งกรุง

สร้างกรุง ในพงษาวดาร หน้า ๒๑

๑ แดงปางพระเจ้าอยู่	ทองยี่รา รกเขย	
จักประสิทธิ์ฐิติกร	ใหม่ยัง	
ฉื่อพ่อขุนผู้ฤๅณา	จารย์ยัก การแซ	
กลบยาหัวส้มเพลิงตั้ง	สวทพริ้งพทมนต์	ฯ
๑ ชนงานชุกภาคพื้น	งามมณ จกลเขย	
สยพระสังข์เสวตรกล	กนิรแล้ว	
เป็นทักนิลวิภูตล	แสงคงศก ธรรมเขย	
เสด็จกสิณแล้ว	สืบสร้างการมอญ	ฯ
๑ คนองโสนเนตรินแก้ว	เกิมนี่ ชัยนา	
ชนานเปลี่ยนนามขาน	เทพไท	
ทวาราวดีศรี	ชัยทช ยาชย	
กรุงกระษัตริย์สถิตยไ้	สรวชัยปถาย	ฯ
๑ บรรยายพระยศไท้	ชเวศตรี ศวรเขย	
เฉลิมนิเวศน์ขาน	วิเศษชัย	
รามาธิบดี	นามเพิ่ม พระแฮ	
ปฐมรัชชัตยเลิศล้ำ	ผ่านหล้าแหล่งสยาม	ฯ

พระวาสนพนธ

เรื่องที่ ๒ แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
ที่เชียงใหม่ ในพงษาวดาร หน้า ๒๔

๑ รามาธิบดีราชเจ้า	จอมภพ	
ยกพลยกโยธา	รุกคืบ	
ตั้งทัพค้ำค่ายคด	รอบเขตร	เชียงใหม่
ขึ้นใหญ่ยิ่งถกข้อม	ปักค้ำถวาทลาย	ฯ
๑ ฝ่ายเจ้าเชียงใหม่	เชิงเทิน	
ถอพิชนะนั้เมิล	หมกแก้ว	
ให้ทหารลั่นชนเทิน	สารลือ	สยามแซ
ขอผลศึกถวณแล้ว	จักนิมเมืองถว	ฯ
๑ บพิตรทวายหลายเล่ห์	ลาวยก	
แต่ราชยังจำก	รวไว	
ขย่ายทูลศกกำหนด	ลาวถลัน	แซ
พระชัยทวารไทยให้	หักยลันผจญเวียง	ฯ
๑ ไทเมืองเชียงใหม่	บุญฤทธิ	ท่านแล
ภาวระบัตสรฤทธิพิศ	ท้าว	
ขุนลาวคดขบถคิก	ว้ายลือ	ณรงค์ไชย
แพ้วฤทธิแพ้วลือ	ค้ำแพ้วลือสยาม	ฯ
พระเจ้าเมืองยาโข	พระองค์เจ้าวรวรรณากร	

เรื่องที่ ๓ แผ่นดินสมเด็จพระราเมศวร
 ที่เมืองลแวก ในพงษาวดาร หน้า ๒๖

๑ พระยาเขมรมาลอบค้อน ครีวกรน รบนอ
 สมเด็จพระราเมศวร ศักดิ์ไท
 ขกพยศ์พิชัยทวยชบวน ศักดิ์เด็กร ฌรงคไช
 ลุทพิชัยพลโท ธิบาลังปลัดขนิ ฯ
 ๑ พลไทยไล่รุกไล่เมืง ร่าย รบฮ
 ทพ่นำมาชมรกาย เกดฮนกลึง
 ทพทลงเร่งทการทลาย เมืงแย่ง เมืงพ่อ
 พระยาลแวกแตกเมืงทง ทพจาเรศ ฯ
 ๑ ขพิตรเสกจากคอกให้ พลเข็ค ขนนอ
 ถูกมอคินเรือระเมืก แะฮ
 เจ้ากาพชาตะเพิด คินสค แสงแล
 จีบแต่ฮยวาชผู้ ขตรไค้ทวกราบ ฯ
 ๑ ทรสให้ของนำรัง ก่าพช
 เลิกทพกลับกรงขยทง เขศวไท
 เสรีจเคิกปราบขอมทง วิทพินาศ แลัวพ่อ
 ผนอเขศวราเมศวรไว้ สิบท้าวชาวสยาม ฯ

พระเจ้าอนังยาเชอ พระองค์เจ้าวรรวรณการ

เรื่องที่ ๘ แผ่นดินสมเด็จพระมหานครินทราชาธิราช

เจ้าชายเจ้านครช้าง ในพงษาวดารหน้า ๒๗

๑ นครินทร์บนนครไท่	ทิวศต	
สองราชะโรรส	เรื่องรู้	
วิชัยกษพลยศ	จรลั	กรุงนา
เจ้ายศกพล	ข้าพรอพล	พระ
๑ เจ้าชายมาตังทัพ	วัดไชย	ภุมเขย
สองยกเจ้ากรุงไกร	แต่เจ้า	
หวัชชิงราชมไทย	สวริย์แก่	คณา
ถึงข้าถ่านช้างเข้า	พระทังไททรง	พระ
๑ สององค์ทรงเงือกเงือก	จ้าวขอ	
สองฟากสยสองสอ	ชาคม้วย	
สองบุญไม่มอ	ผ่านภพ	แลพ่อ
สองจึงสั่งชีพทวย	ยาปักกอบผล	
๑ มนตรีขึ้นข่าวเจ้า	มรณา	
ค่างตริตรึกปัญญา	เสร็จแล้ว	
เชิญพระบาทสามพระยา	นุชนารณ	น้อยเฮย
มาครอบครองกรุงแก้ว	ปักเพ้าเหล่าประชา	พระ
พระเจ้าน้องยาขอ	กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม	

เรื่องที่ ๕ แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
 พระอินทราชาชนช้างกับพม่านคร ในพงษาวดาร หน้า ๒๕
 ๑ แสวงเขยไอรสเจ้า จอมสยา มรฐิเยน
 นามพระอินทราชา เนิยห้าว
 ปางขุนชรเลียงฮา สักยอพ บพแฮ
 ไปชักทัพเชียงท้าว ลู่แก้วแสนสยาม ๖
 ๑ สงครามคราวนั้น ปกเชียง ไหมฮ่า
 คมทัพหลวงยวงเวียง ออกล้อม
 ถึงพิศณุโลกยเรียง ร่ายค่าย พักนอ
 จวนรุ่งวันฤกษ์พร้อม พรักปล้นเมือง ๖
 ๑ เคียงเจกชาวลันโศก เต็มอำ นาจเฮย
 เชียงใหม่ไยอำถอย ทัพพัน
 ยাত্রพยุหส์เมืองกำ แพร่เพชร นาสา
 เจกเที่ยวจิตทัพปล้น ค้างเปลี่ยนปลอกชัย ๖
 ๑ พระไตรโลกนาถผู้ ผ่านอยุทธย
 ยินข่าวยกพลรุก วิวร่า
 พระอินทราชาชนช นาทัพ นานอ
 คีทัพพระยาเกียรติกล้า กลอกเกล้าแตรกระสาย ๖

๑ ผาปลพพะทัก้าว	อุทคร	อิกนอ
นามหม่นนครนำ	ทพนัน	
จำรับจับกฤษ	ชนคช	ท่านฤ
ทูนออีกสามชั้น	เสียดลัธมระคมราญ	ระ
๑ บันททวารบรทังภักตร	พงษกรษัตริย์	
เทศพระจะเลลถึงรัชช	สยเชอ	
รอนคูกัสสารชก	ทฬใหญ่	ช่ายแซ
เสร์จเค็กเลกพยุห้เมือ	ลู่ท้าวกรุเดิม	ระ
หม่อมเจ้าประภากร		

NATIONAL LIBRARY

เรื่องที่ ๖ แผ่นดินล้มเคาพระรามาชิบคี่

หล่อพระศรีสรรเพชญ์ ในพงษาวดารหน้า ๓๑

๑ ชุณนภัยที่แปดเมือง	สุริยวาร	
วิชาขมาศกฤประมาณ	ชัคแจ้ง	
เออศกปริจเททกาล	คักราช	
อิชฐลัทธิสยแสร้ง	สรุปลัทธิหนึ่งหน้า	ฯ
๑ รามาชิบคี่เจ้า	จอมขรรค์ มิกไชย	
ให้หล่อปฏิมาสรรพ	ลัทธิเพนแก้ว	
ห้าหมื่นซึ่งสามพัน	ทองหล่อ หนักแฮ	
นามพระศรีสรรเพชญ์	เพริศด้วยทรงองค์	ฯ
๑ รัศมีตลอดคาทไค	แปดวา สูงแฮ	
อริสยเคศสอกรว	ส่วนกว้าง	
สี่สอกลัทธิปฏิมา	สามสอ กว้างแฮ	
พร้อมพระพุทธรูปอัน	โลกย์ด้วยชวนชม	ฯ
๑ ก้านเกาต์มาคี่น้ำ	เจ้าสอง ขาไชย	
หลังคอกเสศสองรอง	ท้ายพน	
สองร้อยแปดสิบย่อง	หกชั่ง รวมแฮ	
คำหล่อพุทธเพอพน	เพอในอณมณิ	ฯ

พระมุนีศรีสุทนต์

เรื่องที่ ๗ แผ่นดินพระยอศุขฟ้า เสกขออกทอศุขพระนครช้าง

บำรุง ในพงษาวดาร หน้า ๓๕

- ๑ ลกาศคักราชฉวัน ชัยรัฐศ
 แก้วสียมนำกำหนด เสศท้าย
 ชวทสันตฤทธิศกรรท จิตรมาศ
 ห้าคำชัยชัย ยักพินโลธรร ๖
- ๑ สมเด็จพระชัยยศฟ้า เกลิงฉวลิย ราชแฮ
 เสกขพลบพลาสนามขรร เจิกแพรว
 ทรงเริ่มพิธีทนต์ ศศค ประช
 โทยราชประเวณีแล้ว กิจเกษไศทณณม ๖
- ๑ สังฆสองศศคั่น ศททนต์
 งามองประภัน เจอะจ้ง
 คามแบบศศสาทรสร บรพณบ คมขแฮ
 เพื่อชจกอบทวทง เพมพรอัมสวลิณล ๖
- ๑ พันเอญเกิดเหียมภาจ ทรยศ
 งามพระยาไฟคช หักสขัน
 สามท่อนเมื่อจรวบวรก ประต่อ กันนา
 แสดงว่าโทษร้ายหัน ประจักษ์แท้ไวถึง ๖

พระมกุศลกลกฤตย์

เรื่องที่ ๔ ตอนขุนวรลงษาวิราชว่าราชการ พระเทียรราชา
เลี้ยงเทียน ในพงษาวดาร หน้า ๓๔

๑ พิเรนทร์อินทรเทพทั้ง สองสัมาน
ศรัยศหลวงบ้านลาน ทากฟ้า
หมื่นราชเสน่ห้ของงาน เรือเอก ไชยเฮย
กับพระเทียรร่วมหน้า เพียบพร้อมปลุกษา พระ
๑ จักเลี้ยงเทียนเทียนไต้ เห็นจริง จิตรเฮย
ขุนพิเรนทรเทพทั้ง ทิห้าม
ผิวกิจหวัดประวิง ตกไต้ ทำดา
การใหญ่ ใจอย่าคร้าม ว่าแล้วลาจรล พระ
๑ พระเทียรเลี้ยงสัตยแก่ กังขา
เทียนพระเทียรราชา หันแล้ว
เทียนขุนวรลงษา วิราชเล่น หันเนอ
ในโบสถ์วัดบ้านแก้ว กอบเกือกกลางคืน พระ
๑ ขณนั้นขุนใหญ่ซ้าย สอนกลัย โกรธอื้อ
ชานหมากคายทั้งถัย ถูกต้อง
เทียนขุนวรลงษาศัย คาลชัน ชมชา
พอกิจชอุยพรพรอ้ง พระนั้นพลันหาย พระ

พระยาราชวรานฤค

เรื่องที่ ๕ ตอนขุนวรรวงษาธิราชว่าราชการ ขุนพิเรนทร์เทพ
กับพวกจับขุนวรรวงษา ๑๓ ฆ่าใน พงษาวุธ ฆ่า ๒๐

๑ ขุนวรรวงษาธิราชผู้	สิทธิสวรรค์ ก้าวเอย	
ลงลู่नावาน	พริ้งพริ้ว	
แม่ศรีสุทนต์	กับราช บุตรแฮ	
เสกพระเพนียดลื้อ	จับช้างศึกโขลง	ฯ
๑ กลด้ายลื้อบ้าน	คลองสระ บัณฑิต	
ขุนใหญ่ชาวไร่	หน้าขาง	
ศรีสุทนต์พระ	ยาพิ ไชยสา	
สวรรค์โลกย์ห่มราชอังก	อีกสร้อยเสนา	ฯ
๑ ค่างออกศึกกัณ	กัณใน สิ้นแฮ	
ขุนวรรวงษาไกร	อย่าเจ้า	
พิเรนทร์คอบจะไป	เอาชีพ เองเอย	
พลันเร่งพายเรือเร็ว	รอบกลุ้มมฤต	ฯ
๑ ขุนวรรวงษาเจ้าแม่	อยู่หัว	
ศรีสุทนต์ท้าว	บุตรไต้	
ฆ่าเลียมอกหมกครว	สามศพ	
ไปเลียมประจักษ์ไว้	วัดร้างแขวงกรุง	ฯ

พระยาราชวรวงษา
๕

เรื่องที่ ๑๐ แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
 ราชธานีครั้งที่ ๑ คึกคึกขาวกัพระสุริโยไทยชาคคองช้าง
 ในพงษาวดาร หน้า ๕๒

- ๑ ขุนรองนามราชเจ้า จอมรา มัญเชย
 ยกยศแสนยา ยิ่งแก้ว
 มอญมานะประมวญมา สามสิบ ห่มนัย
 ถึงตยทชเยศแล้ว หยทโกศลนครา ฯ
- ๑ พระมหาจักรพรรดิเจ้า ภาวกล สยามเชย
 วางค่ายรายรัพล เพียบหล้า
 คำวิหังจกไครยล แวงคึก
 ยกนิกรทัพดล้า ออกคังกลางสมร ฯ
- ๑ บังอรอรรคเรศผู้ พิศไสมย ทานนา
 นามพระสุริโยไทย ออกอ้าง
 ทรงเครื่องยทพพิไสย เช่นอุป ราชแซ
 เกลิงคชาธารคว้าง ควบเจ้าขบะนโคกล ฯ

๑ พลไกรกองหน้าเว้า	โรมรัน	กันเชษ
ข้างพระเจ้าแปรประจัน	คชไท้	
สารทรวงชวคเซณิน	หลังเล่น	เทลิคเซ
เคลงชัยคชไล่ไล่	หวิคท้ายคชาขาว	พระ
๑ นางควาญองค์เอกแก้ว	กระษัตริย์	
มานมนันคชเวท	ยิ่งล้ำ	
เกรงพระราชลามี	มลายพระ	ชนม์เชษ
ชัยคเชนทรเช่นคำ	สอิกสุชัยกร	พระ
๑ ขุนมอญร่อนง้าวฟาด	ผาคณะ	
ซาคแล่งควาขอร	หรบกัน	
โอรสวัยกันพระ	ศพลู	นครเส
บุญชัยไปบุญสิน	พานผู้สรวลวิญ	พระ
พระราชาธิพน		

๑ พระมหาจักรพรรดิให้ จัดสำเนาเฮษ

เอกสารใหญ่หน้า

๑ ทวษการชาญเบทขมของ

สองฝั่งเดินเพรียบพร
พรังพรัง

๒๒๔
"คุณหญิงเรณู"
คกคก

พจนานุกรมฉบับนี้จัดทำขึ้นโดย
กองหอสมุดแห่งชาติ

๐ พจนานุกรมพระบรมมหาราชวัง ๑๐๐ หน้า

ทูลกระหม่อมเอกไพรี **แต่เจ้า**

ไปท่นฉำคว่ำ

ไทยปล้นขบขันลูกเข้ ตกข้างพลับพลา ฯ

๑. บัญชาสั่งให้แต่งเครื่องพลีกรรมเซย

เขากระต๊อเสร็จแล้ว เสร็จแล้ว

๑. ๒. ๓. ๔. ๕.
 ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐.
 ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕.
 ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐.
 ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕.
 ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐.
 ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕.
 ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐.
 ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕.
 ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐.
 ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕.
 ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐.
 ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕.
 ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐.
 ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕.
 ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐.
 ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕.
 ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐.
 ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕.
 ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

ตั้งทุ่งพทเลาเณคิ้ว กลาคัพพนไพรินทร ชะ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม

เรื่องที่ ๑๒ แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ถึงทัพพระเจ้าหงษาวดีถูกยิงโพธิ์ในพงษาวตรวา ๕

๑ ภูบาลนาเขศวรเขือง	รามัญ	
เกลิงคชกระโจนสุวรรณ	เวียคล้อม	
พลพยคืบประจัน	ณสามพิ ทวารชัย	
คำรัสให้ ไหมห้อม	หักปล้นเปลื้องเวียง	พระ
๑ จักรพรรดิเจ้า	จอมสยาม วัชรชัย	
ชั้นล้นพระยาราม	เลื่อนฟ้า	
เสด็จราชบุรีราม	ปราชเคิก	
ลงตรึงเกาะชัยฉั	ตั้งรารอญเชอญ	พระ
๑ ครบเพลิงแสงพล่งเปริยง	ปรีญทช	
ถอนถีบท้ายเรือทรวค	ซัดเต้า	
ส่งส่งกระสุนลุดค	สเกาะกิง โพธิ์ไช	
ฉันทะฉีกกษेत्रเจ้า	เจอดหล้าแหล่งเคลง	พระ
๑ ชาวประจำข้อมชัย	มหาไชย	
โทรมศราคณีไป	กวากกว่าน	
พลเหล่าตเลงประไลย	ลาญแหลก ปลายณ	
โยชโยชหาญต้าน	ทัพทัตถอยคั้น	พระ
พระเจ้าบรมวงษไชย	กรมหมื่นสฤติยธำรงสวัสดิ	

เรื่องที่ ๑.๓ แผ่นดินพระมหากษัตริย์พรตซึ่งพลาย
ศรีมงคลพลายมงคลทวีปอาสวาทในพงษาวดารหน้า ๖๒.

๑ ปางมอญมอญม่านกุดม รุมดี
กรงทวารวดี รบเร้า
ทัพไทยขบไกร ไซยณ สยามชัย
จำลาที่พลกษัตริย์ มั่นไว้ในนคร ๗๕.
๑ พลมอญอุ่อหูลีสระ เบียงอา ทารุชา
ถอยจากศรีอยุธยา ยাত্রเต้า
ทางเหนือเพื่อกอง โกศลภักดิ์
ราเมศวรมหินทรเจ้า จู่จ้วงโหมก ๗๖.
๑ เสียดศึกภัยได้ ทิงสอง องค์เอย
บันทเลงปรองคอง เปลี่ยนข้าง
มณฑลทวีปของ จอมจักร พรตพิช
อีกหนึ่งพลายศรีอังกษ ช่อฟ้ามงคล ๗๗.
๑ บัณฑิตสองข้างแปลก เลี้ยงหมอบ ความอุย
อาสวาททุกวันขอ เช่นผู้
เหลียวมือกลองรอน ราชันคืนแฮ
ทุกแต่ข้างยั้งรั้ว รักแก้วแดนตน ๗๘.
พระเจ้าหงษาวเชอ กรมหลวงเทเวระวงษ์โรประการ

เรื่องที่ ๑๕ แผ่นดินพระมหากักรพรรดิ

คลังช้างเผือกแม่ลูกโต ในพงษาวดาร หน้า ๖๔

- ๑ จอมสยามนามพระเจ้า จักรพรรดิ
 ทรงราชูราชพิภพ บเศว
 บำรุงบริวาร เจริญรุ่งเรืองแซ
 มั่งคั่งสิ้นค้าขาย ออกพันคณา ๗๕
- ๑ ปางเสกจกตาล้าว แคนกง
 มหาโพธิ์เพื่อจำนง ธิษฐาน
 ยลชัยภูมิขมขม คดลักษ์ณ เลิศสา
 แม่เผือกกลดเคียงข้าง เผือกแม่ในมาร ๗๖
- ๑ ภรรยาคบครองกัน คำนวณ
 ชักยาศธองกริณี แม่แล้ว
 คล้องไปผูกหัดดี ตรณเผือก ไถ่นา
 ปราโมทย์ โทมลแล้ว ผ่องล้ำล้ำราญ ๗๗
- ๑ เสวตรสารเก่าใหม่ได้ หลายสาร
 เพิ่มพระยศนฤบาล เพื่องฟู
 ยิ่งจอมภคานาร ในภาค เพรงเซย
 พระเกียรติคิคงคยั้ง บัณฑิตสุญ ๗๘
- พระเจ้าอินชยาเชอ กรมหมื่นสมมคอมรพันธ์

หรือที่ ๑๕ แผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ ๆ พระเจ้าหงสาวดี
พบนัที่พลับพลารักเมรุราชิการาม ในพงษาวดารหน้า ๗๕.

๑ ปางสมเด็จพระเจ้า	จักรพรรดิ	
องค์พระหงษานันติ	พริ้งพริ้ว	
เสกเสถียรพลับพลารัก	เมรุ	ราชเฮย
ตำราศน์มณเฑาะว์คณน้อย	น้อยไท่สองหม่อ	ฯ
๑ จอมเทลงเลออาศน์แล้ว	แกล้งไข	
แด่พระเจ้าจุมไทย	บเรศร้อง	
ขออำนาจพรศน์ไทร	บางขมิพ พยานเฮย	
ศรียทขยาน้อง	ทวนนัยกถวาย	ฯ
๑ เพรงกาลนึ่งท่านค้อง	ประสูติสอง	
สรวเสวตรไ้สมปอง	บ้วยค่าง	
จนอนชยกพหูกอง	ทัพใหญ่ มานา	
ขออีกสองเป็นช้าง	ส้างไปชม	ฯ
๑ กีบขอเอวรสเจ้า	จอมสยาม	
คือพระราเมศวรนาม	หน่อไท่	
พระสุนทรสงคราม	พระยาจักร กรีนอ	
จอมยุทธเขคยอมให้	เสด็จแล้วคเณศว	ฯ

หม่อมเจ้าวัชรินทร์

เรื่องที่ ๑๖ แผ่นดินสมเด็จพระมหินทราธิราชครั้งที่ ๑
 พระมหาธรรมราชาปล่อยแพไฟ ในพงษาวดารหน้า ๘๒

๑ พระมหาธรรมราชาไท้	ทิศอุดร	
ปรารภร่ายานบร	รายไร่	
เกดงกั้เสวกากั้	กายรู้รอบแพแพ	
หาลิบอกเรือไว้	คู่จ้องจ่อเพลิง	ฯ
๑ เกอนสัสค้ำขึ้น	เส้รจนวน	
เวฟ่วงไฟกาล	ทุมชุก	
ดินโสมสยิกภาพ	ปล่อยเรือธง	
จกโรจนอกคี่เมื่อ	ลวดลางเรือเรนทร์	ฯ
๑ โชนเชียวชดคันว	เรวชิต	
ปะทะท้นนาวาติค	ท้อใหม่	
พลพระมหินทรมหิศ	ครตณ	แตกแพ
ยอຍຍပ်ပ်นပ်ได้	เอิกอิดอลเวง	ฯ
๑ เลียบเรือเสียบรายม้วย	มากหลาย	
เสียบกั้เสียบกลหมาย	แมกแพ	
ที่เหลื่อล่องชลาผาย	ผ่นกลบ	
ยังปากน้ำพิงแล	แหล่ง	ตพหหลวง
พระเจ้าบรมวงษเชช	กรมหมื่นสัทธิศย	ดำรงสวัสดิ

เรื่องที่ ๓๗ แผ่นดินพระมหากิจการพรตวิธาชิราช ครั้งที่ ๒
พระเจ้าหงสาวดีอู่ทองโม่งคัมภีร์พระนครในพงษาวดาร หน้า ๘๐

๑ ปางพิภพผ่านเผ้า	แผ่นเคลง	
คำวิธเฒ่าลายละเบง	แบบเขื่อง	
อย่างค่ายชื่อกเกรง	บันกราก	มานา
ราชชายะดอปล้อง	ขุฟพะเคอพล	๗๖
๑ ทอทพิชฌ์โพรวอ้อม	เพรียงกัน	
รวงไม้ทักัน	เขตรัง	
วิธทิภาคนางชยีน	ชยีนคาย	
แผ่นอ้อมครกรัง	วันเจ้าวิมค	๗๖
๑ ปะรวมสัณฑ์สังขสน	แสนยา	
หม่มแลหม่มโยธา	สุโข	
๑ สำนักรอกขุมา	ชกยอ	
๑ สำนักรอกขุมา	มากมัว	มุลเฮย
๑ สำนักรอกขุมา	เร่งแล้วราชการ	๗๖
๑ ชาวกรุงธนบุรี	ไพร่	
ทลวงทลปลัด	ภาคใต้	
ประทีพคณิกคีย์	เขยคเชยค มานา	
ห้องสีกาสาคี	สหัสขังโทรมโรม	๗๖
พระเจ้าวรวงษาธอ	กรมหมื่นสถิตยช้างสวัสดิ	

เรื่องที่ ๑๘ แผ่นดินพระมหามหาราช ครองที่ ๒
พระเจ้าหงสาวดี ให้ฉันทนเข้ามาในพงษาวดาร หน้า ๕๔

๑ เจมพลาธิราชเจ้า	หงษา	วชิเสษ	
มีพระภุชชฎา	ประภาห้าว		
ศรีวิชัยศรี	พลสวณ	ผลเส	
ข้ามสมุทรแก้ว	โอบเอม	โอบเอม	พระ
๑ ขัตติโยปราศหัว	ชัยวงศ์		
สถิตยวิเศษคินตรง	เกาะแก้ว		
พระเจ้าแปรเสด็จดำรง	เรียงวัด	จีนแซ	
เจ้าภักตามแก้วแก้ว	คำชะนัง	คพานเกล็ด	พระ
๑ สามแห่งสามราชเจ้า	รศมชน		
ชกเร้งชกคินชน	ลุ่มน้ำ		
เมืองแห่งนิกรพล	เพ็ญเพ็ญ	ภูมโฮย	
ทามทาบข้างแบกปล้ำ	ท่มทั้งทำณ		พระ
๑ นราธิราชวรยศ	แคนหัง		
เพลงมทศนศร	ลัษณ์		
มูแม่ธนอินทรวรณ	วาชูชีพ		
มวญมมิตวมากหน้า	พินาศ	ถึงกลาต	เนินบน พระ
พระเจ้ายวรวรชเชช	กรมหมื่น	สถิตยข้างตัวสติ	

เรื่องที่ ๑๙ เมื่อคืนพระมโหรีราชธานี ครึ่งที่ ๒ พระมหา
ธรรมราชาเข้ามาหาพระนคร ในพงษาวดาร หน้า ๔๔

๑ ข้าพเจ้ามีกรรไกรขึ้นหัดอื่น ปรากฏ
 แปกนาคมุงหักหาญ ห่อไม้ไผ่
 ในกรุงเกกกันการ สืบขึ้นขอบ บางแซ
 แจ้งเหตุรามัญให้ สืบอภัยกตเวทิตา ๗๖
๑ แม่น้ำสยามขอมออกเฝ้า ชุมทีศ
 จักเล็กพลคืบกลับ ลู่ท้าว
 ไทยเกรงคเลงจับ เททอ คริวแซ
 มอญทราบสั่งพลท้าว หักปล้นนคร ๗๗
๑ พระมหาธรรมราชาเข้า จันธา ษาเฮย
 จักสู้เมืองเจรจา จุ่มแผ้ว
 เตลงราชอนุญาคมา ไทยราช ยานแซ
 ลู่ค่ายตรงเกาะแก้ว เกริ่นแจ้งใจความ ๗๘
๑ ชาวสยามขอมภักตผู้ เผด็จชวลิต ทุนเฮย
 ต่างต่างวางสินาศ เกลื่อนกลุ้ม
 ธรรมราชโลกจากราช ยานแล่น ถลาแซ
 ฉิพรเทศเบญจัม ออกพิชัยประหาร ๗๙

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่ ๒๐ แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ มหาธรรมราชา
 ขีราช บึงพระจำปาขีราช ในพงษาวดาร หน้า ๑๐๕

๑ พระมหาธรรมราชาเจ้า ไทเทโกรม
 สถิตยราชยานให้ โรม สาครเจ้า
 ชาวกรุงเวียงทัญโหม หักคึก ลมเวกแฮ
 รัชสังพลันพลเจ้า รบพระมขมมอชย ๗
 ๑ บึงจำรงค์พระให้ ไทยพยห์ บึงเยย
 กัมพูชาธิราชบุรี ช้างหน้า
 วิกสามพิหารท ยันคช รวยขอ
 กองทัพเวรวิธำ เร่งเข้าสาครโกรม ๗
 ๑ ไทยจุทศุสอ้ง โกลา หลอยเยย
 ควันตระลบถอยเวหา กลุ่มคูลัม
 กระสนถกพระจำปา ขีราชทัพ นานา
 พิศมอคณจกลัม ช้างพลันขอสาร ๗
 ๑ กัมโพชาธล้าฝ่าย พลากร
 ถึงป่ากระทุมจว หยคยง
 สามคายยกปลันเคร ค่อหัก ไคโย
 ทรงราชภูริแวกทง ทัพเมือเมืองขม ๗

หลวงราชพงษ์ภักดี

เรื่องที่ ๒๑ แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช
พระนเรศวรตามจับพระยาจันทน์ ในพงษาวดารหน้า ๑๑๒

๑ พระยาจันทน์	ขอมขุน	
มาสู่กรุงม่งขญ	ปักเฝ้า	
ขึ้นภพกชการณ	รับปลุก	เลี้ยงแซ
ยกโทษไปรณเกล้า	หอนพ้องของไภย	ฯ
๑ กลัใจกัดสู่เจ้า	ปลผี	ทนแซ
สืบทราบการชาน	ใหญ่น้อย	
หวังสยายดาบไทยมี	มาแต่	หลังนา
สู่สเกาคำกลั	ลอยได้กรวไลย	ฯ
๑ พระกษัตริย์นเรศวรแจ้ง	เขตรทิศ	
ทรงพระชลยานรัก	วิษณ	
พร้อมเรือกรชนก	ขนายได้	สเกาแซ
ทรงพระแสงบนตน	สิ้นคางจันทาย	ฯ
๑ ทวนายกำพูช้อง	บนวาง	มานา
คังพระแสงทรงวาง	สิ้นราว	
รบพลางรบหนพลาง	เรือตก	ลึกเซย
ลมเกิดทางใบแก้ว	ล่องล้า	ฯ

พระราชาธิพนธ

เรื่องที่ ๒๒ แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

พระนเรศวร จ๋ามน้ำสโตง ในพงษาวดารหน้า ๑๒๑

- ๑ หน่อหนิทรบรมราชเฝ้า พสุธา ไทยเฮย
นเรศวรอุดรนา ธิปไตย
ยกพลสู่ทุ่งนา หวังช่วย ศักดิ์
ทราชมรณัมไน้ ได้ห้องป้องผลาญ ะ
- ๑ ขรรหารณิณฑพากย์พิช เสด็จจิตร
จักเริ่มปฏิยทศกิต คอบแก่น
สั่งมาตยกวาศครวสติดย เทียมมารค มานา
เด็กทักลิตคืนแคว้น เขตรวแคว้นสยาม ะ
- ๑ จ๋ามสโตงคลฟากเขื่อง ยรพา
มณญะท่งผังคงคา ฝ่ายไน้
คำรัสสังเสนา ไชยสาทร ครบแซ
มีนโป้แผวกาโพ้น เพื่อน้ำไพศาล ะ
- ๑ ภูบาลข่งเนตรพิ้ง ขุนพล มณญะ
จ๋าชกายพ่วงผล หมากรั่ว
ทรงเสดาศะลิศาสดุ เกจิพิ ยรแซ
อุปราชหวาคฤทธิร้าว ขระคั่นคั่นนี้ ะ

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่ ๒๓ แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช
พระนเรศวรยกศึกเชียงใหม่ ในพงษาวดารหน้า ๑๓๖

๑ พระมหาธรรมราชาเจ้า	จอมอยทข. ยาเฮย
ทราบศึกโยนก รุก	รอก้าว
สองสมเกราชบุตร	มีกรรพ ทูลนา
ขอปราบปรบักข้าว	หักให้เหือดหายไป
๑ ทรงสักรับสั่งให้	เกณฑ์ทัพ
แยกทัพแยกเรือน	มากร้อย
พระเชษฐาพระอนุชา	พลรบ พายนา
เรวดีป่าโมกน้อย	ส่งตั้งกระบวนรบ
๑ สมเด็จพระนเรศวรทรง	พระอนุชา ทำนนา
เสด็จจากนาเวียง	ยาควเตา
เร่งพลตั้งอุดม	ออกยี่ว เค็กแซ
สาวละศึกพลเข้า	เกลื่อนกลุ้มมณรงศ์
๑ ชูหนึ่งสวมเสื้อศึก	กลาตแดง
ขับแสร้งจักทาวแว	มาศบง
พระนเรศวรเสด็จ	ย่นถก ท้าวแล
ท้าวไพร่ฟ้าโยย	แยกย้ายขยาขหนี

พระยาราชสัมภาราณ

เรื่องที่ ๒๖ แผ่นดินสมเภาพระมหากษัตริย์ราช
พระนเรศวรยิงทัพเชียงใหม่ในเรือ ในพงษาวดารว่า ๑๓๗

- ๑ พระนเรศวรกับยอชพร้อม โยชี่
ยกจากลุมพลีคี คึกเข้
สเวนันทสุบคี พลอริ ลาวเชย
เขตรป่าโมกน้อยเข้า คอสูพลหลวง ๗
๑ พลพระทะลวงไล่มล้าง ลาวชัย เป็นเชย
ทัพหน้าเชียงใหม่ ออกกั้น
เจ้าเชียงใหม่ประทับทัพ หลวงสระ เกษนา
ทัพหน้าไล่ไทยกระสุน ผังน้ำท่าเชย ๗
๑ สองกระษัตริย์เห็นอริกัน คีพล พระเชย
พระยาตรนาวกาล โมกน้อย
เกริกคัมภีร์สาครพล โยชยทช กัณหา
ยิ่งเมฆยิ่งฟ้าร้อย ฟาคครันลางมร ๗
๑ สองกระษัตริย์กรงำใจช บัญยิง เปรีบงเชย
ทังอริกันรณพิง พาคม้วย
สาครคึกคกชนชชิง บังพระเชยชู้ ทำนนา
เรือรบเร่งรบด้วย อริชู้ทะเลอ ๗

พระเจ้าหนองขาเขย พระองค์เจ้าไชยโสมงคล

เรื่องที่ ๒๕ แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

พระนเรศวรกลับจากศึกเชียงใหม่ ในพงษาวดารหน้า ๑๕๑

๑ ลาวชาวเชียงใหม่แพ้	พม่านี ไปเอย	
พลซึ่งรุดตามกั	กลับพร้อม	
พระนเรศวรกับขุนขลุ	ลาด้อง น้ำเอย	
เรือลำเสวกหุ้ม	แห่จ่านำตาม	ฯ
๑ บ้านโพธิ์สามต้นย่าน	มรคคลา ถึงเอย	
พลางพระทอรัทัศน์า	ฝั่งไม้	
ประสพศรีสุพรรณมา	ธิราชเหล่า เขมรเอย	
ไย"คมอยยอยศิริไว้	ยศเว้นเบงยำ	ฯ
๑ พระพิโรชคำวิศัแก้ว	นักองศ์ ทนงเอย	
หลวงพิไชยยรินทร์จง	บัณเกล้า	
ชเลยลาวเสียบผจวนตรง	เรือจอก นันแด	
สมสน้ำหน้าเจ้า	ต่างท้าวทำจึ่ง	ฯ
๑ เขาจิ้งกัศรีเส้า	เสียบผจวน เสรีเอย	
เกลื่อนพระชลวิมาน	มาศแคดัว	
ระบือเดชพระสาธารณ์	ทุกเทศ แสยงนา	
ผดุงรัฐผดุงราษฎร์แผ้ว	เผด็จเสียบคึกกลาย	ฯ
พระเจ้านันทยาเชอ	พระองค์เจ้าไชยนิคมมงคล	

เรื่องที่ ๓๖. แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

พระนเรศวรในค่าย ในพงษาวดารหน้า ๑๕๐

๑ ยี่หมอนมดั่งค่าย	บางไผ่	
พระนเรศวรนำพลจันท์	ทัพม่า	
สามกองนี้รวมกัน	ร้อยยี่สิบ	ชัย
เสด็จอีกหกหาญกล้า	ตายคลั่งตายทวน	ชนะ
๑ สวมพื้นมอญแตกเข้า	ค่ายแฝง คณนา	
พระเสด็จโดยกำแพง	เต็มกลัก	
ขึ้นค่ายมาศึกทาง	ถูกทำน ตกแซ	
กลัวย้ายใหม่ใจซำ	เขื่อนนี้หลายคราว	ชนะ
๑ หนาวจิตรมฤตว์รัง	เออละไร นเรศวรฤ	
องอาจปลอมไฟไว้ใน	เค็กสั	
พิมเสนแลกลือไกล	กันนัก นาพ่อ	
ชมอุบิภรท่อนรู้	เร่งให้จับเย็น	ชนะ
๑ ควเรนพริบภาพหัว	หนณรงค์ ทำนเสย	
สยามหย่อนอิศริยลง	วายแล้ว	
เขกราชกลับกินคง	โดยเดช พระแล	
ข้าชากอริราชแล้ว	นับร้อยปลาย	ชนะ

สมเด็จพระเจ้าหงษ์ราชาธิราช เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช

เรื่องที่ ๒๗ แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

พระนเรศวรเสด็จไปทำม ในพงษาวดารหน้า ๑๕๑

๑ เจมตเลงอิศรราชแก้ว ชัยภูมิ คตเอย

ทวยนเรศวรคอกยง ยุทธภักดี

เกณฑ์การร้อมในหนึ่งจง คตยจับ นเรศวรไธ

พระนเรศวรนำพลมา ได้ล้างรามัญ ฯ

๑ พลชนะสองยกกลัน ออกกร ลัมเฮย

จึงเลิกไวธรรม มุ่งจึง

ถอยทัพไปหา ขวณ ทวนแฮ

พระนเรศวรแทงคอง ชุฬนลศปราช ฯ

๑ ทหารทศทายหอจวัง โจมประจัญ พระชา

ทรงพระแสงสพายพัน ท้าวคิน

พระควยชัยน้ำเด้น รุกได้ คตลงแฮ

พลญิงหนนไยสิ้น เช่นสู้รักไทย ฯ

๑ พลไกรโททัฬหภูมิ เกลื่อนสมร ภูมิพา

หาญต่อหาญราญรอน รบเร้า

พลไทยฆ่าพลมอญ เมลคิน คามแฮ

มอญพ่ายไทยคืนเจ้า เขต้าวแทนเกษม ฯ

หม่อมราชวงศ์สาวิตรี

เรื่องที่ ๒๔ แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ พระนเรศวร
 มหาราชเสด็จไปรบคือรบพม่า ในพงษาวดารหน้า ๑๖๒
 ๑ องค์พระนเรศวรเจ้า จอมจา คุมทัพเอย
 ทรงพระยาไชยา นภาพแผ้ว
 ไสทราษะเอกา ทศรัฐ อิศวรแซ
 ทรงปราบไทรจันแกลัว กลาดพร้อมคชโยธ ๗๖
 ๑ ทันใดเมษุยกต์แล้ว ด้ยอำ พรเชย
 ทลฤกษโหรกำหนด ฐานเมือง
 เคลื่อนพยุห้ชีวันเฝ้า พลยาทร ขบวนแซ
 พลศึกหักให้ก้อง เกริกท่าเขวณะ ๗๗
 ๑ ๗ไมกรัษราชไค สกัษตรับ ไสคณเณ
 ย้วนันหันกระสัย ส่ายว้า
 สวาทาษาครโหรณัณย ทะลวงสู่ เค็กแซ
 มวณุมาศยัคชพลล้า ลับท้าวทุกขทั้ว ๗๘
 ๑ สองศรีษต์ยเศรโกลั ถกลางรณ
 ไสยคชฆาฏคเลงพล พ่ายกลั้ม
 ถาตราเล่ห์เผด็จกล ทาลคิลาก องค์เอย
 พุแสงทระลขอยกลั้ม มิกท้าวแคนสมร ๗๙

จนรการโกศล

เรื่องที่ ๒๕ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

กระทำโดยท้าวอภัยภูธร ในพงษาวดาร หน้า ๑๖๓

๑ แดงเรืออภัยภูธรเจ้า	รามัญ	
ยกทัพสู้สยามชนก	เขตรว้าง	
คร้ามอาชลาตแข่งขັນ	เจ้าอภัย ทยา	
พลางเพิ่มขุนช้าง	มิตรลือปลอมปน	ฯ
๑ บุกล ทวีราชเจ้า	อภัยทศยา	
องค์เชษฐาเรศรา	ทวีราชเจ้า	
อนุชาเรศเอกา	ทศรัฐ นามญา	
ทราบดีกษัตริย์พลเฝ้า	ศักดิ์ศรีแรง	ฯ
๑ เหน้แขงแสงรั้งล้า	ให้ขบวน บ้างนา	
เข้าถนัดคักคันทวน	รบช้าง	
พิชิตาทอพร้าหวน	อาบอดก องค์แซ	
สมคาคชัษคชกว้าง	ไขว่ค้ำขำ	ฯ
๑ ส่องข้างละค้ำเข้า	โรมรณ	
นเรศวรราชฟาดแสงพล	พายพ้อง	
อภัยภูธรระบณ	คอปพิช กอนา	
อนุชาทศรัฐน้อง	ผ่านวัยม่างา	ฯ

๑ โยชาทักต้อคัยน มณญะ หน้า
 เหนอย่างทางแพะระ เช่นนี้
 ไซ่มากทากจำระ ไซ่เยี่ยง แท้เลย
 หัวนำถาคช ชักไ้ไซ่เสมอ ะ
 ๑ สยามวิฬะมณเณพน สอนครา น้แล
 หนึ่งเขตรนเรครา ะ
 กับทั้งเทพมทา นคร เรานอ
 สิกขิคุชสิทชิไซ่ชี่ เชิดค่างปางตอง ะ

พระเจ้ามอญยาเขอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร

เรื่องที่ ๓๐ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระวันรัตเจ้า ในพงษาวดาร หน้า ๑๖๕

๑ สมเด็จพระวันรัตเจ้า	อธิการ สังฆมณฑล
กลนิเวศน์บรรหาร	ข้าวยืน
พระนเรศวรทรงสดุดีโดยงาน	รวมทุกข์ ชัยยศไชย
สงฆ์สวดบริกรรมภาวนา	อมาตย์คองทัพอินทรี
๑ ภวไพบูลย์ศรีแต่เป็น	ยาตราขบวน พลไชย
มัมละโยมยวกับ	อนงค์
ศึกษาเล่าเรียนวิชา	ยิ่งยง โยมน
บารมีศรีโยมหาให้	ไชยศึกทั่วกลองพล
๑ ทราบนุสนธิ์เสด็จขึ้น	จอมสงฆ์ ทูลไชย
ชรอยเทพยดาบพิตรทรง	เกียรติศักดิ์
แจกขอมวิสุทธิองค์	เอกชน มานอ
ทวยเทพดุษฎีล้ำ	เล่ห์ไท้อลิศกาล
๑ เพรียงกาลมธุมาตย์ไต่	โคขิลของ ยานพา
อาษาจักษุมาตย์ผอง	ภาวไว้
ทรงบุญญาภิรมย์คอง	ไปปราบ ทนไชย
สงฆ์ว่าใช้ให้ใช้	ชาติมัมมอธำ

ขุนรกรการโกศล

เรื่องที่ ๓๑ แผ่นดินแดนมฤคพระนเรศวรมหาราช ทูลเชิญ
ใหม่เสด็จราชดำเนินในพงษาวดาร หน้า ๑๖๘

- ๑ จอมเวียงเชียงใหม่แจ้ง เกียรติสยาม
แด่พระยศเบงขาม ขาค้าว
ตรีโลคร่วมอพตาม ขนบพิง นภาพแซ
ทวยพระยาแสนท้าว ทวีพร้อมยมคัล ๗๕
- ๑ ทรงสรรสาสน์เสด็จพร้อม บรรณา การเซบ
จันทมอตรีมาตย์คัลลา คลาศคัล
โดยเวียงตากมรคา ลอยท ขยัคแซ
ขัณฑาทิโยทลคัลลา ทน้อมยาทบงส์ ๗๕
- ๑ ปางคงคณเรศวรไท้ ขรรมิศรี
บรรทษาศน์ไพจิตร มาตย์พร้อม
นำทตเทอศสาสน์คัลร เสนอดลัษณ ถวายนา
ตรีศคอบตามขนอบน้อม พิภพอ้าง ออกถวาย ๗๕
- ๑ ขมิปราชลัษณคอบเจ้า ถาวถวาย เมืองเซบ
อิกราชขำนานหลาย แหกเมือ
คณยาทมาตย์คัลลฝ่าย กลประเทศ ทลนอ
เจียงใหม่ทราชกัฏเกอ มนัคปลั้มเปรมเกษม ๗๕

เจ้าขำนานท้าว

เรื่องที่ ๓๒ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

คัมภีร์ท้าวศรีแลทวาย ในพงษาวดาร หน้า ๑๗๓

- ๑ จักรกัณเฑาะว์ได้ ท้าวศรี แลทวาย
ให้เทพพรหมเมื่อนั้น ชูอย่าง
ยาตราเรือรบช่วยตี เมืองฝ้าย ทวายไชย
กองทัพถึงข้าวกว้าง เขตบ้านการบอ ๗๕
๑ พงศพัทธ์ตะบะทั้ง สิบเอ็ด กองแฮ
ออกจากเกาะตะมะนา ท้อง
เรือรบฝ้ายทัพพา มัญปะทะ ไทยไชย
ต่างสปีประยทกัณเฑาะว์ แต่เจ้าช้วนชาย ๗๖
๑ ฝ้ายพระคังแต่ให้ ทัพสอง อนาคต
กรมชู้ชอชารอง รัยเต้า
แต่เมืองทวายปอง ชั่วรบ ท้าวหนา
สืบศึกเร่งเรือเข้า ขนายท้ายฝ้ายรบ ๗๗
๑ เทพรชนสาครชรั้ง รถมศร เพลิงแฮ
ท้องอุปากองรณ ชุ่มล้าง
เรือพิชิตตะบะแตกมอญ นายไพร่ ประลัยไชย
ตลึงฟ้ายคายรบค้ำบัง ตกเจ้ายาวไทย ๗๘

ขุนรักก็อาษา

เรื่องที่ ๓๓ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 ที่เมืองทวาย ในพงษาวดารหน้า ๑๔๑

๑ บรมราชนเรศวรให้	เตรียมพล
พระราชมาณตน	จู่คำ
จู่โหมทพชาญชน	คชชณ แลแฮ
ฉัพพะยาทำน้ำ	จู่ช้างมารประลัย ๗
๑ พระยาสิทธิราชสร้อย	เคโศ ไชยเฮย
จู่โหมทพชาญโค	บุตรแก้ว
พระยามหาโย	ชาจิบ คเชนทร์แฮ
ไฟพิทักษ์บัลลังก์แล้ว	เค็กเล็น สบสของ ๗
๑ สามขามบ่ไหญ่ไหญ่	รูกับ
เลื้อยเก็บหมวกหนึ่งสรวพ	สาครแก้ว
นำว่าเกือกเหล็กกัย	คชเร้ง เล้งแฮ
ถูกยลเห็นพลแล้ว	ยกเข้าแลดูขโม ๗
๑ ลักศสทพช้าง	ชนประค แม่ของเฮย
ทรงคชชนนเห็นโค	เคชหัว
อภอจราชมาณ	ชยกเหล็ก แทงแฮ
ทวายทวารเวียงร้าง	บวรลัมประลัยเมือง ๗

พระยาราชสัมภานุการ

๔๓.

เรื่องที่ ๓๔ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๑๕

พิธีปฐมกรรม ในพงษาวดาร หน้า ๑๔๒

๑ จอมสยามนามนเรศวรเจ้า	ยี่ดฬี	ณรงคฤา
ตรัสสั่งมณฑล	กอบคัง	
ย่นมกรรมราชพิธี	ไทรทวิช	ประคิษฐ์แซ
ตรรพลิงสาตรสถิตินันท์	น่านพร้อมมณฑล	ฯ
๑ เสวตรนิตรพชนก	สรงสถาน	
พลรบดล มวงสถาน	สถิตยเฝ้า	
เชิญเสกพระภูบาล	จุฬประทัย	เกยเฮย
ของครุฑกมลแรกเจ้า	วัชณไวไคเกย	ฯ
๑ เพชฌฆาตสารทศกเกล้า	จอมพระยา	
ถาตมาศรองเลื้อกมา	ลู่ไท	
ถ้างพระยาทฝ่ายโหร	พลันลัน	ฌ้องแซ
พราหมณ์เข้าลึงค์เสนาะไท	ฤกษครันคนตรี	ฯ
๑ พระเจดของราชชาคนเฝ้า	ภิกศกสร	
เฉลิมพระเกียรติปราชณวงศ์	นวิศกร้าว	
เขมบันรันทน์สวัสดิคิงค์	เอกกฤษ	คานา
สมประสงค์พระอร้าว	เสวีจันพลับปลา	ฯ

หลวงราชพงษ์ภักดี

เรื่องที่ ๓๕ แผ่นดินพระนเรศวรมหาราช

เสด็จเลียบเมืองลพบุรี ในพงษาวดารหน้า ๑๘๓

๑ สมเด็จพระนเรศวรผู้ ผดุงสยาม ราชภูเอย
 คัลแวกแตกขอมขาม เกษไท้
 คำริที่ว่าสงคราม ก็เสด็จ แล้วนค
 กวณแผ่พระเกียรติให้ เพื่องพม่ารุ่งเรือง ๗๕
 ๑ ให้เกณฑ์ไพร่พร้อม พลพร
 ชวนอนุชชวร ราชเจ้า
 ข้างองค์ลงกรณ์ ภิไลยาคร บพทแฮ
 ทรงแสงจากค่ายเข้า เลียบอ้อมเมืองหลวง ๗๖
 ๑ ปวงทหารกุมสาทรถวน ทกตณ
 จู่กรงเวียงน ฤทธิไกร
 ผีห่มรูปยล คงสยด สยของแฮ
 โดยเสด็จอิศเรศทั่ว อิกทั้งภราดร ๗๗
 ๑ นรินทรนเรศนี้ เรืองฤทธิ์ นกไชย
 ผจญหมู่ข้าพามิตร มากครั้ง
 ทดเชกษที่เคียงชุก สยามยัน เกษนา
 เปนชัยถิ่นไทยทั้ง ต่างค้าวหลายแดน ๗๘
 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสัณณตมรพันธ์

เรื่องที่ ๓๖ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เสด็จไปตีหงสาวดีได้ช้าง ในพงษาวดารหน้า ๒๒๐

๑ ทรงเทศนเรศวรให้	เสด็จคลา	
หวังหักกรงหงษา	สว่างแค้น	
ทวยหาญอินทรีชัยนรา	มีญี่ลู่	เมืองฤา
ตามศึกประชิดแก้วนี้	ขนาบล้อมทองอุ	ฯ
๑ ภูมรคำรัสให้	ทวยหาร	
ไปลาพลวงสุธาดาน	แม่ช้าง	
พบมอญหนุ่มหมอกวัญ	โหมจ้าย	ถามแฮ
นำสยบชลาสรสล้าง	แต่ล้วนช้างหลวง	ฯ
๑ ปวงสารสรวงศอกนี้	นามมี	
สามสิบสามบาญชี	ชักแจ้ง	
นอกนั้นยี่สิบกร	กียอก	โซลงแฮ
ผู้ผ่านของอุแสง	ช่อไฉ่	ไพรพนา
๑ พระมหาเทพผู้	ฉือรบี	ลั้งเฮย
ชนะศึกถ้ำกลบ	ลาดเต้า	
สอคุมหมู่ศชชัย	พลรบ	มานา
ถึงพลับพลาพาเข้า	ค่ายไท้ถวยตัว	ฯ

พระเจ้าหงสาวดี ๒๑ กรมหมื่นนอติครอมเทศ

เรื่องที่ ๓๗ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
ให้หัวเมืองทำสัตยที่ลำพูน ในพงษาวตารหน้า ๓๓๓

- ๑ ปางพระนเรศวรขึง ปกป้อง สยามหา
เจียงใหม่อำบามวง ขาทแล้ว
เมืองชวบทแห่งเจียงหลวง หลายกว่า สิบหอ
คุมทวยกันแดงแก้ว เกล่อนลือหอคำ ๗๕
๑ จอมสยามกำรัสให้ ธนชา ทานแฮ
พระเอกาทศฐี เรียบอ้าง
เสกไปกับเจียงฮา นาเขตร เจียงแฮ
ขแห่งอุบายธรรมล้าง เหตุร้ายคืนสสาร ๗๕
๑ จักการกำกับด้วย ทกเจียง ออกรณอ
จนทุกเวียงหามา มัวพร้อม
เจียงหลวงลือ ขเจียง เชนเชน ลือเลบ
ลระบวรวิชัยม หนองไถ่ลายกั ๗๕
๑ สามีศักดิ์แก่ให้ เชนบ่น ทานนา
เสกพระชาติลัมภญ เพอหม่น
สัทยามพิศนพวย ณะทุกเมืองแฮ
เจียงใหม่สัตยตอบครัน เสกพรหมคืนสสาร ๗๕

หม่อมเจ้าประภากร

เรื่องที่ ๓๔ แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ เอกาทศรัฐ
มหาราชเขมเมืองไทรบุรี ในพงษาวดารหน้า ๒๔๒

๑ แดงปางอหุทศเศศพร้อง เพลงพจน์
พระบาทเอกาทศ รุจิไท
เสด็จยกพลยกไพรากฎ กับเขมร ท่านเฮย
หวังปรายอริวงให้ แย่งเทียมเบาเทียม ะ

๑ พันเฮอญพระนเรศวร ไชร์ ลู่สุวรรณ คตนา
เมืองชอหังหลวงพลัน อมาตย์พร้อม
มอราชกกุชฎิก้า พระนช ท่านนอ
เปนนัยปกเกล้าล้อม รอยแคว้นแดนสยาม ะ

๑ สงครามเขมรชาติด้วย บารมี พระเอย
ยกพลยกไพรียุริ ลิต้าว
กำแพงเพชรธานี พกผ่อน พหลไช
ทุกถิ่นเมืองไทรบุรี สาสันอันมน้ำเสนอ ะ

๑ ประโคมออกอมาตย์เฝ้า ทายดา
เบิกทุกทูลสารา เสร็จแล้ว
ถวายเครื่องราชบรรณา การนบ นอบเชย
ทรงคอบโยกระบอบแคล้ว คลาศเข้าเฝ้าสถาน ะ

หม่อมเจ้าอลังการ

เรื่องที่ ๓๒. แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ เจ้าฟ้า
ศรีเสาวภาคย์พิมลธรรมขบถ ในพงษาวตารหน้า ๒๕๕

๑ พระศรีศิลป์ชื้อตัง	พิมล	ธรรมเฮย	
เรือนรอบไทรเกทกล	คึก	รู้	
ศิษย์โยมนับร้อยคน	ไผ่ผาก	ตัวพ่อ	
เจ้าหมื่นศรีผู้	บุตรเลี้ยงมานาน		พระ
๑ คึกการจะใคร่เจ้า	จึงโอ	สรวีเฮย	
ชุมศิษย์โยมมาใน	รักแล้ว		
คิดออกยกพลไป	พักวัด	หนึ่งนา	
คอยถูกขบถพลแล้ว	คลาศพันโยโยม		พระ
๑ ให้ขึ้นสรวพเครื่องถวน	ทุกคน		
ป.เจียกเลขยันต์มงคล	แจกให้		
น้ำมนต์น้ำมนต์	เจิมประ	ทวนา	
พอนักขัตฤกษ์ได้	ยกเข้าถึงทวาร		พระ
๑ ทวยหารขวานฟาค้ำ	ฟันทวาร		
เหล็กกรักไปทันทาน	อยู่ได้		
ประคองประนังขาน	โกลั่น		
พระพิมลเร่งให้	รีบเข้าเฝ้าวัง		พระ
พระเจ้าน้องยาเธอ	กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม		

เรื่องที่ ๔๐ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

ยี่บุนยกเข้าพระราชวัง ในพงษาวดารหน้า ๔๕๖

- ๑ ปางสมเด็จพระเจ้า ทรงธรรม
เสด็จออกนอกเปลคำ มกาทให้
แควภิกษุวาทำ หนคนับ ร้อยแฮ
ยังอาศน์จอมทองไท่ ท่านสร้างสามหลัง ๗๕
๑ ครวามยี่บุนค้ำ เคื่องเขญ นกรเซบ
คุมพวกประมาณเบญจ จะร้อย
ยกถึงที่หนึ่งเหน ของคราช สติตยชา
ยี่บุนไพร่ไหนร้อย แนนล้อมทรงธรรม ๗๕
๑ พระวักพระคู้เจ้า เชอญเสด็จ
แปดกรปรีพาลัดล ลอกลี้
ต่อหน้ายี่บุนเซต ขามเทศ ท่านแล
ไปต่างต่างวัก ไปถลักุมทณท์ ๗๕
๑ พระมหาอำมาตย์หัว หาดูคัก
คุมพวกไพร่พลคัก เซ่นเค้น
มายี่บุนยี่นิก อเนกชพ ลาญนอ
ยี่บุนเหล็คแตกเร้น รอกชนสเภาหนี ๗๕

พระยาราชวราณกุล

เรื่องที่ ๔๑ แผ่นดินพระเชษฐาธิราช เจ้าพระยากระ
ลาโหมขบถ ในพงษาวดาร หน้า ๒๖๑

๑ ปลงศพมาตเรศแล้ว	พอพโยม พยับแซ	
เจ้าพระยากระลาโหม	ชักห้อม	
ทอยกลต้อกลโรม	เวาเร่ง สมองๆ	
พลร่วมจิตรสนิทน้อม	นัยฉ้วนสามพัน	ฯ
๑ ลงเรือเรือพยุหรัย	ลำไคล ถึงเขย	
ขึ้นสู่ประตูไชย	ไซกแล้ว	
เสารชูปไ้	รณร่า เริงแฮ	
ถึงหน้าพระกาลแล้ว	ลคนั้คมอชฐาน	ฯ
๑ ถึงวิภัสชาวาสลิน	แสงรอน ววินค	
พลพักจวบกุญชร	จุ่มด้าง	
มรคละสนทร	ทวาเรศ พยับแซ	
พลเพียบพนคนสล้าง	ล่องทอ้งสนามโน	ฯ
๑ หมู่สาวชาวแม่ฮ้อ	โอยฮ้อ คลอกเฮย	
พระเชษฐาตกตลิ่ง	เล่ไ้ไ้	
ลงนาเวศหนิง	ตามจับ มานา	
อำมาตย์รับประสาคนไ้	สั่งให้สังหาร	ฯ

พระยาราชาโยธา

เรื่องที่ ๔๒ แผ่นดินพระศรีธรรมราชา พระนารายณ์
ยกเข้าไปรบ ในพงษาวดาร หน้า ๒๔๒

๑ พระนารายณ์ทรงสัจฉัย	ขนิษฐา แฉ่งเฮย
โทมนัสเพื่อพระยา	เสน่หาน้อง
หวังพระเอกบิดา	โคบุตรบุษ จิตรฤา
ทำนบก่อก่อนจำต้อง	คอยต้านสวนตาม ๗๕
๑ คำรัสสั่งเฝ้าให้	เกรียมพล เสรีจนา
เกลือกคชพลเริงพล	รีบเท้า
ธรรมราชาทราบสนธิ	สั่งคือ ยทชแซ
ภอพระนารายณ์เข้า	รบด้นม รังหลวง ๗๕
๑ นารายณ์เป็นเจ้าเร่ง	โยธา รบแซ
ธรรมราชาทรงคชา	ชเวศยัง
ยืนสถิตยที่หลังค้ำ	ลาดก ชนเฮย
สองพวกพลไม่รัง	รบช้องสาตรศร ๗๕
๑ กระสุนปืนพวกข้าง	พระอา ทำนา
กระบพบาทพระนิตดา	เฉียบเข้า
มีกับนฤกพระพา	หพระ อาเฮย
ศรีธรรมราชาเจ้า	พ่ายเร้นวังหลัง ๗๕

นายสเดียรวิธยา

เรื่องที่ ๔๓ แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ พระนารายณ์
 มหาราช ทดไทยไปฝรั่งเศส ในพงษาวดาร หน้า ๓๑๔

๑ จอมวังฝรั่งเศสผู้	ทรงกุสศ์ สาคันแฮ	
หลุยที่สิบสี่ผู้	เพรียกพร้อง	
ออกทอ้งพระโรงสถิตย์	วรอาสน์ เอกเขย	
ในนิเวศน์เวอไฮลัซของ	ส้าควยทวยชน	ฯ
๑ นายป่านราชทูตไท้	ไผทสยาม	
พระวิสุทธสุนทรนาม	ทตง	
อุปทูตทตงสาม	อกพอก พรคณา	
ถวายพระราชสาสน์ทั้ง	เครื่องเกิดไมตรี	ฯ
๑ ขององค์สยามราชเจ้า	นารายณ์ นามนอ	
เสนอสุนิทธิกรมภาพหมาย	เรียบร้อย	
โคยราชวโรบาย	สขุมบึง แลนา	
สืบชนบธรรมเนียม	ใหญ่ทั้งภูมิสถาน	ฯ
๑ สองนครต่างทวีปทั้ง	ค่างทิด ก็นนา	
สองชาติศาสนาผิด	แมกล้วน	
สองเมืองต่างมีมิตร	จิตรต่อ ก็นนอ	
สองประเทศประโยชน์ถ้วน	ได้คังประสงค์	ฯ

พระเจ้าอังยาเชอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย

เรื่องที่ ๔๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาสิทธิราชเคโหเข้าค่ายพม่า ในพงษาวดาร หน้า ๓๕๕

- ๑ ทฬัทยรายค่ายล้อม อังวะ เมืองนา
พม่าออกยกทัพไปชนะ ว่าแพ้
จึงซุ่มห่มพระ ในค่าย พร้อมแซ
ทำอุบายหมายแก่ เหล่าเสนาศึกสยาม พระ
- ๑ พระยานามสิทธิราชสร้อย เกโห
นำทหารร่วมโน กากุล้า
ซุ่มน้ำกระดังงา มรณ มอเฮย
เข้าค่ายรบห่อหุ้ม จิตรสุนเคโห พระ
- ๑ พลไกรอังวะขึ้น จากสนาม เพลาะแซ
รบประชิดชาวสยาม โห่ห้ำ
พลไทยฆ่าถูกาม ภายกาย กันเฮน
พลพม่ามากล้อม รบเร้ารบประถึง พระ
- ๑ ทหารอังวะจับได้ ไทยทหาร ลั่นเฮย
กริ่งมณัพนัชนาการ กรากไว้
เหตุปราศจากวิจารณ์ จนวนอก วายแซ
เศษะบุญหลุกได้ กติลล้างวิบูลาญ พระ

หม่อมราชวงศ์ลำเวง

เรื่องที่ ๔๕ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สม
 โทษเจ้าพระยาอัครมหาเสนาบดี ในพจนานุกรม หน้า ๓๓๘
 ๑ ชวทโทศกฤตวัน ถึงพัน
 เสศย์ลีสองสร สร้อย
 กรมการนครสวรรค์ บอกล่วง เวรนา
 สมุหนายกไท้ คำนวณเจ้าทูลฉลอง ๖๕
 ๑ ว่ากองยศไค้ช พลายวรรณ โสวตธนา
 สุนทรอกเสศสรพ์ ศุภพรหม
 พระนารายณ์สั่งเกณฑ์กัน เรวียบ มาเยบ
 นายไพร่ไปแก้หั้น รัยเจ้าโรงพิชิต ๖๕
 ๑ มีการสมโภชวัน เจกเวน
 พระราชทานนามเกศย์ โยคตั้ง
 เจ้าพระยาบรมมคเสน ทธิต ทนตเส
 โปรดพระราชทานทั้ง เครื่องพรหมอาภรณ์ ๖๕
 ๑ ขุนหมื่นหัวสับไท้ รัยยา สารเชบ
 ทรงโปรดนายกองหา คชให้
 เปนชนที่มีศรา ภูมิเพิ่ม ทวพิชเส
 ชนที่ช่วยคชองไท้ ทวพิชเสศพัชรประทาน ๖๕
 พระยาราชาโยธา

เรื่องที่ ๔๖ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
เสด็จก็เชียงใหม่ ในพงษาวดาร หน้า ๓๔๘

- ๑ พระนารายณ์วรนาถผู้ เดลองภพ
ครือยทขยาลพ ยรท้าว
สั่งมาคยแม่ทัพรบ เรียบจัด การรบ
กำหนดวันครุหน้า หักปล้นผจญเมือง ฯ
- ๑ สุเวดารทิฎกษัตริย์ บามสาม
ทรงเครื่องปราบสงคราม สู้ช้าง
พลายหักลิบทิศนาม พาศนาศน์ ทำนเอา
สั่งรุกพลองพลอย่าง โฉกเขารณรงค์ ฯ
- ๑ แสนไทยนายไพร่พร้อม เห็นทอง พลชัย
ขุนทัพชัยพลทะลวง ทิ้งปล้น
รอบรุกทุกกระทรวง ขันย้าย เวียงชา
นารายณ์ราชบาทรข้างต้น เร่งค้อนทวยหาร ฯ
- ๑ พลลาวสามารถสู้ ค่ายเหล็กหลายแซ
ทุกทิศทัพไทยแตก หักเข้า
เมืองเชียงใหม่ปล้นแตก ทอรุ่ง สว่างชา
ตามจับแสนหลวงเจ้า เขตไร่ ไก่ขวิด ฯ

พระบาราชวรนาถ

เรื่องที่ ๔๗ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลวง
 สรรค์กัศกเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ในพงษาวตารหน้า ๓๕๖

๑ ฝ่ายหลวงสรศักดิ์แจ้ง ประจักษ์การ
 สมณพราหมณาจารย์ ชุนชิต
 วิชาเยนทร์ทูลทูลหาญ เปียนสาสน์ ทมของเอย
 ศักดิ์ภิกษุสามเณรชิง เรียบกัชเิงชเลย ๗๕
 ๑ กอชกิลิทธิชวโกไค้ ไคยใจ มัณสา
 กำเวบจิตรข่เกรงไภย เทากอช
 จึ่งนำเหตุทุกไทย ดยทชยณ สยวมแซ
 ทวาทระหนักประจักษ์ด้อย อคชัณโองการ ๗๕
 ๑ โฉนหนออายฝรั่งนี้ ไพรตนัก หนาเชย
 ทำโทษให้มันประจักษ์ จึ่งไค้
 ทริเสร้างสัที่พิก เคยว่า การพ้อ
 หนึ่งท่าแทยที่ไกล้ เช่นเจี้ยวคยทที่ ๗๕
 ๑ วิชาเยนทร์ลมิเวคณัน สติคยอาศน์
 ว่ากัชไครณคชาท ถอคตัง
 สรรค์กัฟิศจัชยาก คาไคว สยเชย
 จกทล้งชกข่ยั้ง บัชว่าชมมิลง ๗๕

หม่อมเจ้ากรรเจียน

เรื่องที่ ๔๔ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

พระยาวิชาเยนทร์ซึ่งขึ้นพระพิรุณในพงษาวตาร หน้า ๓๖๐.

- ๑ พระนารายณ์วิราชเจ้า ขอมนิพนธ์
ทรงพระดำริห์จันต์ จักให้
ราษฎรทั่วแดนดิน รู้เล่ห์ ฉลาดผสม
แต่งวิชาเยนทร์ ไต่ ยศล้ำโดยพระยา พระ
๑ จึงมีรับสั่งให้ เหล่าชน นางเซบ
ศึกซึ่งขึ้นพระพิรุณ ไฉไล
ระหนกตกกึกกลบ เร่งซึ่ง เรวนอ
ทุกหม่อมอำมาตย์ ยี่เอื่อนอาษา พระ
๑ จึงตรัสให้ท่านเจ้า พระยา ช้างไชย
ฝรั่งรับลากย่นมา ถ่วงทอง
เรือเพียบเท่าไครดา คุกตาก ชนแฮ
ซึ่งศิลาลงทอง เทียบน้ำแนวเค็ม พระ
๑ ก็แจ้งโดยเล่ห์ล้ำ แผลมหลัก
ขึ้นพระพิรุณหนัก เท่านั้น
กรวยทูลพระจอมจักร พรวคิทราย บาทไชย
ข้าราชการคึกคึกชยัน ขยาดคร้ามเชิงเฉลียว พระ

ชนโหวาทรงกิจ

เรื่องที่ ๕๕ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์การาช
 เพชรราชเจ้ามาแคงพยท ในพงษาวดาร หน้า ๓๖๓
 ๑ นารายณ์บ่มนารณเจ้า ขอมกักร พรพคินา
 เสกประพาศพระตำหนัก สรรแก้ว
 สรวณราชกรมลภักตร ผ่องชน
 ทรงอัครวิศพรณแล้ว สังกให้กลโพล ๗
 ๑ ลุวิกพระศรีรัตนัย มหาชาติ
 เสกจากอัครราช ไข่น้ำ
 โองการกรัตประภาศ พระคช บาลเฮย
 รงขบขณเจ้า พยคณลของค ๗
 ๑ เพชรราชานชยเกดัว เคียมคัล บาลเฮย
 เบื้องสำนจากพงพลัน ธิยเต้า
 ฤทัยพระยัพุณัน ไผ่ชี่ น้ำเส
 ขันย่งสะเกณเท้า เหยาะเยื่องจรรวัล ๗
 ๑ พวกพลยลต่างนัยม ค่างประโคม
 คึกว่าขอมไมทโกรม เกียรตฟุง
 ทรงทอกพระเนตรโลม นัคทวิธ สรวณเฮ
 พระเพชรราชวสตุ้ง โคคม้างคิน ๗
 ขอมโอวาทกรกิจ

เรื่องที่ ๕๐ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หลวง
สรศักดิ์ขึ้นทูลพระเจ้าเหา ในพงษาวดาร หน้า ๓๖๖

๑ หลวงสรศักดิ์แจ้ง	ประจักษ์การ	
ทูลพระเจ้าเหาสถาณ	มาตย์พร้อม	
ทวนยาตรกับทหาร	สิบหก	ตามเส
ผู้สนิทด้วยลายล้อม	ลให้ไว้บริ	ฯ
๑ จึงออกประกาศอึ้ง	กลางมาต	ยาเซย
หากว่าพระชนกนารถ	ถ่วงแล้ว	
เราจักรักษาราช	สมบัติ	สืบนา
พวกท่านจะสอศแต่แล้ว	คักกันเป็นไฉน	ฯ
๑ ทนไต่ไพรซึ่งล้อม	คักหลาย	
พลันสอศอาวธวาย	รอนกัน	
ยังถือสาตรเค็นกราย	ตรงแวค	วงษา
ผดงมาตย์หว่าคสท้าน	ชื้ออันคสังแล	ฯ
๑ สรศักดิ์แกว่งดาบเงอ	คกคาม	
มวณมาตย์ชยาตขาม	โยชอง	
ท่างคนท่อยอมตาม	ยังคัย	ท่านนา
สรศักดิ์จึงชวนพร้อม	มอขให้บริ	ฯ

ขุนพิริย

เรื่องที่ ๕๑ แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๖๑
เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ในพงษาวตาร หน้า ๓๖๔

๑ วิชาเยนทร์ขึ้นอ้างพระ	โองการ ๖๓๕๒	
รู้เล่ห์เหลี่ยมวิพาท	คิดร้าย	
ครองหลักชัยลัทธิ	มานะ เทนแซ	
อยู่ก็มีชัยมีชัย	ฉวยชัยทุก	๖๓๕๓
๑ นี้ก็มีโทษน้อย	จิตรดาบ ๓๓๕๓	
ไหนท่านสุรสงคราม	กอบสร้าง	
คุณูปการความ	คือแต่ เพรงแซ	
จักลิจิตกัวยศดลาง	ลยด้วยบาป	๖๓๕๔
๑ หวนมาน ชนเสด็จเข้า	สุราช ๖๓๕๔	
พิริยชุมพรกลา	แกดกลา	
นำหลังประตังกราก	พลองแพน เพรงแซ	
ณณนิตพลิตลงชั่ว	แผ่ถึงกลาง	๖๓๕๕
๑ หัวชูแบนนียบ	วอยทวย	
กายส่นอยู่หรรษา	เว้าคิน	
นอนไกลไกลล่หลย	แกอนาถ	
เลือกเลือกแล้วสกล	ชีพสกลสกล	๖๓๕๖
พระเจ้านองยา	พระองค์เจ้าจันทร์ทิศาธาร	

เรื่องที่ ๕๒ แผ่นดินพระเพทราชา ชักพระศพ พระ
นารายณ์ ในพงษาวดาร หน้า ๓๗๕

๑ แดงปางวิภาหิ	พระมหา บวรชัย
ออกหมื่นมณฑล	ยอยเกล้า
เชอญบรมศพระนา	ราชันเรียบ รื้อแซ
ศักราชโองการเจ้า	เร่งให้ เกินกระบวน
๑ เพลิงทั้งหลังแรตฉิ่ง	กลิ้งมา ลุยเซบ
รดาบาททวิยาทกลา	คู่เกล้า
เครื่องแห่คู่แห่สา	รวัดแน่น นิต์แซ
กลองชนะประโคมเว้า	อโหมก้องแตรสังข์
๑ เครื่องสูงยังแซกซ้อง	ซุ่มส่าย
รดพระโองโปรดฉาย	ผ่องจำ
อินทพรหมเค้เคียงวาย	แสงหรั้ง เครื่องเซบ
รดพระโกษชูแผ่นฟ้า	กลดก้องยังสุวิชัย
๑ เครื่องห่มประเทียสลับ	รดฉาย
นาอเนกเหล่าหลา	แห่ห้อม
ถึงหน้าจักรวัติหมาย	สั่งหยด กระบวนเซบ
ทรงพิชิตชนะนิรันดร์	โยกได้โปรดทาน

พระวรราชเชอ พระองค์เจ้าจรัญรสวงษ

๖๒
เรื่องที่ ๕๓ แผ่นดินพระเพทราชา ขรรณเกียร

ขบถในพงษาวดารหน้า ๓๔๘

๑ ขรรณเกียรขบถ	ท้าวเป็น	เจ้าเฮย	
เทียบชอภัยทศเคน	ถ้องถื่น		
ซ้ เซ้างพวกเพี้ยเพญ	ตามแน	มาหา	
หยกวิกรมฉาปล้วน	เหล่าผู้ใด	เขตลา	๗๕
๑ พระมหาอุปราชเจ้า	รามสร	คักก.เฮย	
ประพาศโพณภูธร	พระเนย	คักก.เฮย	
ทราบการเกิดคักกร	เสกจาก	ล้วย	กรุงเฮ
ถ่มหาไชยชัย	อยู่ไกล	วังจันท	๗๕
๑ บัณฑูรท่านสั่งได้	โยธี		
บัณฑูรสาครอคน	ใหญ่	สู้	
เสด็จเสด็จพระบารมี	ยิง	ไป	ออกนา
ไซออกจิ้ง	ประ	พลง	ณคณ
๑ บัณฑูรใหม่แล้ว	ทรง	จก	ชนวนเฮ
ถูกคชขบถทร	ทรว	คม	วีย
ขรรณเกียรหวังเวียนมก	วก	ชอน	ภายนา
พรรคพวกพลอยแตกควย	วัง	คณ	ชนคณ
พระเจ้าน้องยาเข	กรม	คณ	ณคณ

๖๓
เรื่องที่ ๕๔ แผ่นดินพระเพทราชา

ที่ นครศรีธรรมราช ในพงษาวดาร หน้า ๓๕๒

๑ เชลยปางข่อยทอให้	เพทราชา	ชวเขย	
มีบอกเมืองไชยา	นบเกล้า		
ศรีธรรมราชแวงมา	มะม่ง	ประทุมรุ้ง	แฮ
ศรีสัตตพิภกเรือเต้า	ตักให้มลายสุญ		ระ
๑ ทัพเรือพระยาราชศรีอภัย	ยังสรว		
ถึงชัยทัพเมืองขึ้น	ต่อคำน		
เก่งกาจสาทรสนั่น	ฟาดท่วง	ทายนนา	
ขึ้นใหญ่เล็กเลื่องสท้าน	แทยทอ้งทะเลทลาย		ระ
๑ หาญคอหาญท่อนพลั้ง	เพลงฉรงค์		
ต่างชยาคนอย่าง	ยุทธโกล		
พอทัพพิภกสุรสง	ความถึ	ถึงนอ	
เร่งพยุห้โอบหลังไค้	กายหน้าคายน		ระ
๑ ยังสรวสนั่นให้	ทหารรบ		
รุกไล่แตกตายศพ	คล้ำน้ำ		
ทัพนครศึกกระทย	ศึกที่	ทนเขย	
แผ่นแหวกแยกแวงจ้ำ	ปลาศลัดหนีไป		ระ

หม่อมเจ้าอลังการ

เรื่องที่ ๕๕ แผ่นดินพระสุวรรณเพชรที่ ๙ พระพุทธเจ้าเลื้อ
เสด็จข้ามบึงไปโพนช้างในพงษาวดารหน้า ๕๒๕

๑ พระสุวรรณเพชรแปดฝ่าย ผ่องแผ้ว
โดยนครสุวรรณคัลลุ หยุดยั้ง
ชุมพลณบ้านหุ กวางประทัย แรมแฮ
สิ่งไพร่ไล่ช้างค้ำ พระเนียบคัลลิมลงชอง ชะ
๑ สิ่งสกลเงารสให้ ถนึ่ง ขวางเชย
นพาวะวิถิตรงถึง พระเนียบกว้าง
สองท่าเสด็จสร้างจึง เสศาคช ข้ามแล
ถมใหม่ไม่แน่นช้าง เหยียบเท้าถลาละน ชะ
๑ นเรนทร์ ไกรธวัธกัฏฐา คีตชยถ
เหลือบสยสองทรงคช เสศากัลล
เงือง้าวฟักหมายปลก จัปเขมฐ์ คณินนา
ชนิษฐ์ยักขธวัชไค พันธ์องทะลวงหนี ชะ
๑ ภูมิขัณฑ์ช้างไล่ ยถัน
สั่งอมาตย์ตามจับพลัน อมาตย์ไค้
พยหน่อพระเชษฐาวรล เร่วกลัย ถวายเชย
พระพิโรธสั่งตีเข้า คำคังคินเมือง ชะ

พระเจ้าอนังยาเชษฐเจ้าฟ้ากรมขุนนครานุกิจวงษ

เรื่องที่ ๕๖ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าโลือ
ทอนพันท้ายนรสิงห์ ในพงษาวดาร หน้า ๕๓๘

๑ สรรเพชวที่แปดเจ้า	อยุทยา	
เสกประพาศทรงปลา	ปากน้ำ	
ล่องเรือเอกไชยมา	ถึงโคก	ขามพืด
ครองคชอินเรศเจ้า	ขัดไม้หักสลาย	หะ
๑ พันท้ายตกประหม่าสิ้น	สติคิด	
โคกจากเรือทูลอทิศ	ไทยร้อง	
พันท้ายนรสิงห์	ขทม่า	เสียเทศณ
หัวกับอินเรศต้อง	คู่เส้นทำศาล	หะ
๑ ภูบาลฆ่าเหินใจให้	ไทยฉนอม ใจนอ	
พันไม้มอมมอย่อม	มอคม้วย	
พระโปรกเปลี่ยนโทษปลดณ	พันรูป	แทนพืด
พันกรามทูลทศด้วย	ทำทั้งประเพณี	หะ
๑ ภูมิปลอบกลับตั้ง	ขอบัน	ไลยพืด
จำสั่งเพชฌฆาตพัน	ฟากเกล้า	
อินเรศกับหัวพัน	เส้นที่	ควัดแล
คงลลียกฤทธิคุณเจ้า	คดีไว้ไวยาม	หะ

พระเจ้านังยาเชอ พระองค์เจ้าวรรรณกร

‘เรื่องที่ ๕๗’ แผ่นดินพระสรวเพชร์ที่ ๕ ท้ายสระเสก
โพนช้าง ๆ พระอนชาแท่งช้างที่นั่งในพงษาวตารนำ ๕๕๔

๑ สรวเพชร์ที่เก้ายัน	ชยุทชยา	
พร้อมอนุชอปราชคลา	พยุห์สล้าง	
เสกฯกลณะ करना	ยกประพาศ ไพรแฮ	
แรมทัพทวังจับช้าง	เพอไซ ในบุรี	ฯ
๑ วาศทวีจันทร์แจ่มท้าว	เกลิงคช บาศเฮย	
อนาคย์ จักชหมกตาม	เสกฯก้อม	
กอบทางคชเงื่อนสกล	รอยพบ ค้วนอ	
พระชัยพระคชพร้อม	อนาคย์คัลยงคัลลอกัน	ฯ
๑ จันทร์ลัยเมฆช้างพระ	ลัยฉาย ไมไฮย	
อนุชชัยคชเหม่อหมาย	ช่วยคัลยง	
จวบเงาพฤษเสยพลาย	ทรงชวค เซเฮย	
ความคกช้างฟกร้อง	รีเข้าไพรสาณท์	ฯ
๑ โองการเลิกไล่ไท	คินพลัย พลانا	
อนุชทวันวอนชอรัย	โทษพลัง	
ไม่แกลังพระไม่จับ	เฮาณิก นิคเลย	
เสกฯเสกฯกลัยกรงทั้ง	คู้ท้าวเนาเวียง	ฯ
พระเจ้าน้องยาเธอ	เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงษ	

เรื่องที่ ๕๔ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ
 ขอพระไอยาคนั้วคยาโมกษ ในพจนานุกรมหน้า ๔๖๓

๑ พระนอญ่าโมกษนี้	วิหาร	
สถิตยแท่นนี้ขาว	ที่ทุ่ง	
ชลได้ไหลจากไหลพาน	เขาระตึง	
น้ำน้ำท่าทางวัง	เกาะลำทลายพัง	ระ
๑ ครึ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น	กังขา	
ฉิพระหลัดก็พา	เคลื่อนไ้	
เป็นแผ่นก่อก่อก่อก	หลัดนัก	
ฤๅจะเลื้อนชลอให้	ห่างว่าวลก	ระ
๑ มีพระยาราชสวเีย	สงคราม	
ช่างชาติฉลากความ	คิดวัง	
ชาวยพยายาม	กอบก	
การชลอลากทั้ง	พระพันชลภ	ระ
๑ ขโรยาลำบากล้น	เหลืขเขญ	
แรงและขญญาเป็น	ที่แก่	
พระนี้ทุกให้เอน	วิชาช่าง ไทยนา	
ไฉนจะทำได้ไ้	ภาพนี้พึงยล	ระ
พระเจ้าน้องยาเื่อ	กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ	

เรื่องที่ ๕๕ แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ บรมโกษา

ขุนชำนาญสู้กับพระชนบุรี ในพงษาวดารหน้า ๕๖๔

๑ มหาอุปราชอ้าย	องค์บรม โกษา	
คำวี่ขามเค็กะคม	คุดอ	
ทวิสถุมมาคัยทุกกรม	บวรราช วังแซ	
ทัพค่ายฝ่ายเรารือ	รบแพทไฉน	๗๕
๑ ขุนชำนาญน้อยไท	ทูลอช ษาเฮย	
ข้าบาทคงชั่วว	อย่าคร้าม	
พลันประนคชูลลา	เร่วจก พลนอ	
คุมพวกสามร้อยข้าม	เขตรค้ำราษฎรอน	๗๖
๑ ประเททัตชัยไพร่เจ้า	โหมผญ	
พอพบภักตรพระชน	จันมา	
กมหอกลอลกลบกล	คาบหวด	
คองพระชนแทงถล้า	คอกถ้าวาว	๗๗
๑ ขุนชำนาญโลกเงอ	ทาวฟาก	
ถูกพระชนคอชวค	ท้าวคั้น	
นำถวายพระอุปราช	ทศน์ศิริ เค็กแซ	
ทรงพระโสมนัสสิ้น	สร้างพนัณมลหมอง	๗๘

พระยาราชวราณกุล

เรื่องที่ ๖๐ แผ่นคนสมเญบรมราชาท ๑ สุรยามรณท
 พระยาไทรถวายช้างเลียบกรบ ในพงษาวดาร หน้า ๔๕๓
 ๑ ปางองค์พิตรเฝ้า ภูวนา ยกแซ
 สมเญบรมราชา ธีราช้าง
 พระที่นั่งสุริย ามรินทร์อาศน์ สถิตยแซ
 เสกชอกอำนายตย์ส้าง สลับล้วนเคียมคัล ๗๕
 ๑ บัคประจันต์ประเทศเจ้า ไทรบริ
 นามระญาธิบคิ ถิ่นเฝ้า
 ไค้ส้างศุภลัถย์ณมี เลียบรอบ บาทนา
 นำประนตนิมเกล้า คชนันท์ลดาวย ๗๕
 ๑ จอมภพปวโมทยปัดม ทมลมาน
 ไปรทชกความชอยสาดน อ้นไค้
 จังประสาสน์บ้านนา อเนกนัย ค่านา
 ควรแก่ความชอยไค้ เหตุตั้งภักดี ๗๕
 ๑ แล้วไปรคังคชไค้ ขนระวาง
 สมเญคชบาทางค้ ประเสริฐพัน
 พระบรมฉัตรทันท้วรวง เสนอมิ่ง เมืองแซ
 สมโภชเฉลิมถัน หลากเหล้งงานฉลอง ๗๕
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีสุโยค

เรื่องที่ ๖๑ แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ สิริยามรินทร์
 ชลบุรีนั้นถวายนกกกระชอกเทศ ในพงษาวดารนำ ๔๒๓
 ๑ เชลยเรื่องสมเด็จพระเจ้า แผ่นดิน ไทยนอ
 พระสิริยามรินทร์ ราชไท้
 สิบกระษัตริย์บัลลังก์ ฝ่าฝืนยทข ยาพ่อ
 เสวยสุขทุกวันให้ เลือยชนกไทยทวี ๗
 ๑ มีนายกำนันผู้ ภิภค
 ชลบุรี จิตใต้
 นกกกระชอกเทศสี มอใหญ่ ฝรั่ง
 กับสัตว์สี่เท้า ไทให้ อมาคย่นม่นำถวาย ๗
 ๑ ฝ่ายกระษัตริย์ดำรัสให้ ราชวล แขนก
 พาสัตว์อศริยบัน ฤคาว
 เพราะจิตรคิภกระตัญญู ญค่อ ไทยนา
 จังขุสาค์แล่นเรือก้าว เกาะข้ามเขตรถึง ๗
 ๑ คนไทยพึ่งแรกได้ เหนสิ่ง ๓ โทน
 แรกคนคนชายหญิง มากยัง
 คนนเทศโคตรจริง ปลากแปลก เพรงพ่อ
 ทำงเล้าทำงฤคัง แต่นั่นต่อมา ๗
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวรรรณนถนา

เรือกที่ ๖๒ จลาจลสมัย เมื่อพระยาวชิรปราการกัณฑ์ทหาร
 ๕ ม้า รบฆ่า ๓๐ ม้าแตก ในพงษาวดารหน้า ๕๐๘

๑ ปางสมัยปวงม่านปล้น อยุธยา
 เหนพินาคนครา ท่อนแกล้ว
 พระยาวชิรปรา การภาจ หาดูแซ
 คุมพวกปล้นแกล้ว คึกพร้อมใจกัน ๗
 ๑ ฟันฝ่าฆ่าศึกห้อม แดกฉาน
 รบรบราชทางราช รอดได้
 พักแรมลบ้านพราน นอกกรง
 ปล่อยพรรคพลหาญให้ ลาดคัมภีร์ ๗
 ๑ มาประปรายกัณฑ์ ตามคิด
 คนหนึ่งกัณฑ์ทหารสนิท นัยทำ
 ชับแสร้งเสียดระชิต ซลได้ ทะลวงแซ
 หมุ่มม่านสามสิบม้า หมดหัวเข่น ๗
 ๑ กรงศรีอยุธยาเยศแพ้ว ไพร
 มากยี่สามคี่ คิษฐ์
 เพียงห้าแต่หากมี ใจร่วม หาดูเฮย
 อาจชนะแก่กัน ก่อตั้งกรุงธน ๗

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่ ๖๓ จลาจลสมัย 'พระยาวชิรปราการ รับพม่า
ในพมอแขม ในพงษาวตาร หน้า ๕๕

๑ ปางพระยาวชิรรัย	ปรากการ	
เหนพวกพลลนลาน	คันทน	
คิตลลากจิงบวรหาร	ลั้งมู	พลน
เวรเว้งลั้งเลง	ไกรรู	คักไกร
๑ ม้าไช้ไปลั้งไค	ความลั้ง	เวียง
ว่าพม่ากวัก	เกียไค	
แลกลักการ	ไค	แถม
ทวายเหตุลั้ง	วิชัย	เกีย
๑ เหลืออยู่แต่ไครรัย	คนบว	
ให้จกพลบว	บว	
ทำนหนึ่งกับหานาย	ทหาร	ลั้ง
เตรียมสรพพทไค	โพพร	มิง
๑ สามครวพมามว	บ้น	โดย
แคกยักของทไทย	ไค	
เสวักจิงยกไป	ทาม	ครว
เกณฑพทกเวดลั้ง	เขทว	เจ้านา

หม่อมเจ้าชายคำ

เรื่องที่ ๖๕ จลาจลสมัย ทพินของเจ้าตาก ค่าย
พระนายกองโพธิ์สามต้น ในพงษาวดาร หน้า ๕๒๗

๑ ปางวิชิตสยามรัฐอื่น เป็นจลา จลแฮ
พม่าล่องรามณทยธา ขั้วหมัก
บรรพพิภะยักรียผู้สุวรรณ โดยเสียม วงษแฮ
หาบมีใครคุ้ม เขตรรือนรายภูระสาย ฯ

๑ สยามแยกเป็นหกตัว โภยชน ชุมนา
นายกศส่วเสก ต่างหัว
ต่างรุกต่างวณูรณ กัณชิ่ง กัณแฮ
ทวยรายภูระสาครุขรว ร่างวันเรือนหนี ฯ

๑ ส่วนโพธิ์สามต้นค่าย พระนาย กองนา
คือพม่าคงมีหมาย กวากผู้
เจ้าตากควนิภาย พลมั่ง มาพ่อ
หวังชกักรักกรู ขุระร้างคินเกษม ฯ

๑ ทพินกองนำเจ้า ตากชาญ คึกษา
ขกระคมค่ายวณู ยัศสัย
นายกองประลัยลาญ พลเหล็ก ลาญนอ
มอญพม่าเหลือตายหนี เพิกฝ้ายกระวายหนี ฯ

หม่อมราชวงษเบญ

เรื่องที่ ๖๕ แผ่นดินเจ้ากรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 นรทราบดีเจ้ากรุงธนบุรี ในพงษาวดาร หน้า ๕๘๑

- ๑ จักรกิริยธรรมทัฬหภูมิ โยธา
 กับพิไชยราชา วิชา
 ถึงเมืองชอเทพา พัทธกราย วิชา
 เจ้านครหน้เข้า เขตแดนคานี วิชา
 ๑ ชูแบกให้สิ่งเจ้า เมืองนคร คัมภีร์
 จักรกิริยธรรมทัฬหภูมิ วิชา
 เมืองบ้านจักรกิริยธรรม วิชา
 แยกจากขลวากุลลา เร่งให้คหบดี วิชา
 ๑ คานีหน้เข้าเขตแดน วิชา
 คร้ามคร้ามคหบดี วิชา
 วิชาพจนานุกรม วิชา
 ยี่สิบห้าหลักคหบดี วิชา
 ๑ ทั้งสองนายทัฬหภูมิ สมนิก วิชา
 จำครมพจนานุกรม วิชา
 นำถวายแก่คหบดี วิชา
 คร้ามคร้ามคหบดี วิชา

พระบาทสมเด็จพระเจ้า

เรื่องที่ ๖๖ แม่นกน้เจ้ากรุงธนบุรี ตีเมืองสรวงบุรี
เจ้าพระฝางหนี ในพงษาวดาร หน้า ๕๖๔

๑ ท้าวพิไชยยมราชทั้ง สองกล บเรศไชย
สรวงบุรีค่ายพล ไอยธัม
พระฝางเร่งสั่งพล สถิตยหน้า ทั่น
ยักจกตกหลุมพร้อม เสวตรแล้วเป็นพัง ฯ
๑ พระฝางยลเลศรู้ เกรงศา นภาพนอ
รยอยู่สามทิวา พ่ายแคล้ว
คุมสมัครพรรคพวกพา คชเสวตร ปลาศไช
กองทัพเข้าเมืองแล้ว ขอกแจ้งทัพหลวง ฯ
๑ กองหลวงจากพิศณุโลกยกไป ทวีวาร
สก็ยบอกเร่งทวยทหาร หื้อนยั้ง
ถึงหากทำนโงงการ สักมาตย์ เรวไชย
ตามจับอ้ายเรือแก้ว เสวตรน้อยกิริณี ฯ
๑ จึงพระยาอินทรวชิษฐ ไซยชาญ
หลวงคชศักดิ์หาญ เจอะช้าง
สองมาตย์จับนางสาร ตัวประเสริฐ มานา
ถวาทแต่จอมทัพอ่าง ขเรศไท่กรุงธน ฯ

หลวงทิฆิกรกำจร

เรื่องที่ ๖๗ แผ่นดินเจ้ากรุงธนบุรี ที่เมืองพุทไธมาศ
ในพงษาวดาร หน้า ๕๖๐

๑ พระมหานายกเจ้า	กรุงธน บวรเศรษฐ
เทียบทพบกเรือพล	ไพร่พร้อม
กำหนดเที่ยงคืนกล	ราชบุษ ฅรงค์แซ
รุกเร่งนิกรล้อม	ตรัสให้อุบายวอญ ๗
๑ กรมอากรวิชัยเปลี่ยน	ผู้ ๑
พลไพร่จีนอะนำ	ยธกา แพงเฮย
ขัดสาตรสินาศำ	คัศค้ำ
หนุนบ่ไ้ห้ายำ	หาญฉันท นักรว
๑ บันดาลพระเศวไ้	ต่างตั้งคชเบิง ๗
ว่าทพหลวงหนนประชี	ไทยคิก
ต่างชุกต่างเหิมจิกร	ช่วยแล้ว
หนนเนื่องถนถนถนถน	โหมจ ฝงญา
๑ พลพไทยมาศสู้	เกริกกัคงกลางรณ ๗
ไทยยบือสงคราม	เคิกสยาม
ยนิไ้พะของตาม	รุกเร้า
พอรุ่งเร่งขึ้นเข้า	กัณพาค เวียงซา
	ยวไ้ถ้วนหนี ๗

พระยาราชสัมภารากร

เรื่องที่ ๖๙ แผ่นดินเจ้ากรุงธนบุรี พม่าค่ายเขา
นางแก้วยอมสวามิภักดิ์ ในพงษาวดาร หน้า ๕๕๘

๑ กรุงธนบุรีเจ้า	คราวยุค	
เสด็จทวาทห่มหม่มข	มาศย์แก้ว	
ตั้งค่ายประชิดรุก	รอยค่าย พม่าชา	
เขาย่านบ้านนางแก้ว	กวตลอมรังรงค์	ฯ
๑ ทวีตสังขนาทไฟ	พาท้ว	
ออกมาถึงหอรั้ว	จรวกร้อง	
ระเบาะคุมหุ้มคนหัว	หน้าเม่า มาเฮย	
ขึ้นอยู่สู้ศึกชิง	ฆ่าสังเขลือ	ฯ
๑ ภูทามสามค่ายคอง	สวามิ ภักดิ์เฮย	
โยชกรวมสาครศิริ	สังเขย	
วันรุ่งแม่กองทวิ	ทศพลก นายเนอ	
กับปะคันเล่เมื่อน	หุ้มเผ้าทูลของ	ฯ
๑ จึงรบคองหุ้มทั้ง	ยงโย	
แมงหวทาเมโย	ใหญ่อ้อ	
นายไพร่อกเจ้าไซ	ชาณอถกยอมฮา	
รวมพม่าพิสามร้อย	คิรมาตึงสง	ฯ

พระยาราชวรานกุล

เรื่องที่ ๖๕ แผ่นดินเจ้ากรุงธนบุรี

นายขนมต้มชกพม่าที่องวะ ในพงษาวดารหน้า ๕๘๗

๑ อังวะวิชาเจ้า	ภักตาม	
ฉลองธาตุร้างร้างาม	ศรีวิกรม	
ขนมต้มชกชาวสยาม	ตะเห่เห่ง	
ชนท่อยศพวกพิน	มาหริศรัมย	ฯ
๑ ฉัยฉวยชกฉกข้า	ฉวยฉัย	
โถมทวยห่มทองทึบ	ฉวยท้าว	
เกรงทศอยศุขชัย	ศษกัก	
หมกหมุ่นเมฆมอญม้าว	มาหเมศมางเมิน	ฯ
๑ เกินสิบต่อยบข้า	สองยก	
มานกระษักรียศศักดิ์บุชช	ไชยรัฐเวียง	
ชาติสยามผิยามตก	ไรร้ายาก ไครเวา	
ยังแก้กัวยังต้อง	ห่อไก่ ไถยมิ	ฯ
๑ ฉากนี้สมพาศย์พร้อง	เพรงสุภา สิตเฮย	
เคยปากหากพุกมา	มากศรี	
“กรงศรีอยุธยา	ไปซาก คีเลย”	
รูปฉากพาศย์ติดคง	ตะให้เห่นจริง	ฯ

พระเจ้าหงษาวดี กรมหลวงพิษณุโลก

เรื่องที่ ๗๐ แผ่นดินเจ้ากรุงธนบุรี

ขอชวนผู้รักตัวเจ้าพระยาจักรีกรร ในพงษาวดาร หน้า ๖๐๐

- ๑ ทพิไทยพิศณุโลกยู่ คือแขก คือหนอ
 ตีพม่าเลียยค่ายแตก ทดครึ่ง
 เถ๋ม่านแม่ทัพแปลก ใจชยาค ฤทธิพ่อ
 ขอบหมายกตง ทพิรือเชอญะ ๗
 ๑ พลสยามยิมพม่าเข้า ยีเก้ บึงขอ
 เจ้าพระยาจักรีกรร ชุม้า
 ก็นสับทนศรี ส่ง่ายทช
 ยกพหุ้ออกทำ ทพิให้คักตัว ๗
 ๑ ขอชวนผู้พิศ พระยาจักรี กรรหนอ
 ชมรปฐกษัตริย์ลักษณ เลิศผู้
 ภาชนะจกสูงศักดิ์ เปนกระษัตริย์ สยามเฮย
 เฉลิมภพพรพม่าสู้ เค็กแพไฟทเกษม ๗
 ๑ พลงให้ของเครีของม้า ทองคำ
 หวังรักสอศึกทำ แะยบยัณ
 เจ้าพระยาจักรีกรรสำ เหนียกทราย ประสงค์เส
 กลัวยักกลศึกสื่อน คิกชื่อนกลภกาม ๗

พระเจ้าหน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าวรวรรณากร

เรื่องที่ ๗๑ แม่สนิทเจ้ากรุงธนบุรี แด่พระแก้วมรกต
แลพระบางลงมากกรุงธนบุรี ในพงษาวดารหน้า ๖๓๕

๑ สมเด็จพระศรีนครินทรวิสุทธิเจ้า	จอมพล	กรเซย	
ยาตรพยุหีปราชัยเจ้า	มัทรี	แผ้ว	
ล้านช้างฝ่ายกษัตริย์	วิภาวดี	เกียรติก	ท่ามะกา
ไค้พิทักษ์มรกตแก้ว	กษัตริย์	พระบาง	ฯ
๑ เพอมนันต์บารมีเมศเจ้า	มัทรี	จรัญ	
จึงสบพทศวิธอิน	ยิ่ง	อ้าง	
จักถึงซึ่งเกลืองดวลย์	วิจิตร	ราช	แล
เฉลิมโลกยภิลลิสร้าง	สย	หล้า	แหล่สยาม
๑ ศักราชพันร้อยสี่	สย	หมี่	หนึ่งระ
บุศยมาศกัญญ	จวบ	แล้ว	
พทศพลสระบุรี	สถาน	ท่า	ชล
พร้อมทั้งกิ่งแก้ว	อภ	ท	ระไชย
๑ เชิญพระบางพระแก้ว	ลุนา	เว	ศนา
มากพยุหีนาวา	แท้	คั	ยม
ถึงกรุงเทพสถิตขมา	พิ	ก	วั
มหรศพลสมโภชพร้อม	จวบ	สน	ไ

ขุนนักกลาษา

เรื่องที่ ๗๒ เมื่อสถาปนาในกรุงธนบุรี พระพุทธยอดฟ้า
เสด็จกลับจากเมืองเขมร ในพฤษภาคม ๖๖๔

๑ องค์อรรคนายกผู้	พรวรภัก	เทศแซ	
ภักเษยรต์เกริกอเนก	ท้าวหล้า		
มหากระษัตริย์ศึก	สมเด็จพระ	นามนา	
บรมทัพเสียมราฐรัว	รบเสียม	ศรีเกษม	ฯ
๑ จอมทัพสดับข่าวช้าง	กรุงธน	บุรีไชย	
เจ้าแผ่นดินวิบูล	คลังคลัง		
รื้อนเร้าทั่วรัฐมณฑล	ทูลเทียบ	ชยานา	
ใครจะกันชนคุ้ม	ไทยไท่	ไผ่	ฯ
๑ กระลือลามลั่ว	ร้าง		
จึงพระยาธรรมรภัย	ถศกเจ้า		
คำวิหิ์กรวยกลับ	จักก	กรุงแซ	
ให้ตรวจพลไพร่เจ้า	ชนบร	ยาตรา	ฯ
๑ เวลาไชยไชยไค้	คิถิ	สวัสดิไชย	
เสด็จสู่เกษมบุรี	เทียบช้าง		
บันดาลพระวรรณวิ	วรรณ	ผ่อง	ประภา
งามสง่าหาคู่ช้าง	อิน	แม่	ฤๅ

๑ โยชี่เหนณทัชชื้อ อัครรย์ ใจเอย
 ทางการเมืองศคคธอวิวันทน์ ท่วมเกล้า
 ยารมี่พระจักพลัน ถึงเสวตร นักรพ้อ
 ปรายยุคเชื้อญะเนนเฝ้า ไพรฟ้าประชากร หาร
 ๑ บทจรโดยคำนำตัว พระจา วัณชัย
 ยันลุนนทรา ปราศเลี่ยน
 ปรามปรายพวกพาลา เติบรียบ แล้วยะ
 พุทธสาสน์ราชภูเจริญเทียบ เทียบครั้งเพรงกาล หาร

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่ ๙๓ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

จุฬาลงกรณ์ประจักษ์ในพงษาวดาร หน้า ๖๕๔

๑ สรรเสริญเสียงสนั่นท้าว ม่านเตลง ฤาไชย
ไทยที่ขลาดแต่เพรง กลั๊กกล้า

ถาญใจไชยเขวง ทุกทิศ
เพราะพระพุทธรูป พะพณใจไทย ๗

๑ ปรายปรายไปทั่วหล้า แลถึงสยาม

ปรายคึกคะนองในขาม เขตวลี

ปรายประจักษ์ตาม แยก รามเส

ไทยลัทธิธรรมปักษ์ แะให้ฟังเห็น ๗

๑ เป็นเวลาเสด็จขึ้น พัทธบิฐ

พระราชกรณียกิจ ใฝ่เฝ้า

อัญเชษฐพระเสวยอิศร สมบัติ

ประจักษ์รายภูมัยเกล้า ออกอ้างสมญา ๗

๑ บรมราชาธิราชเจ้า สยามินทร์

บรมราชินทร บินหล้า

สามัญนิกรนิมิต ยลเรือก พระเชย

ว่าพระพุทธรูป โลกล้วนชวนชม ๗

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ

เรื่องที่ ๗๘ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราชไม่พึงค้าขายพม่า ในพงษาวดาร หน้า ๖๘๘

๑ พระมหาอุปราช้าง	ออกนาม
สร้อยหิระขาม	ท้าวหน้า
ยกพยุห์สงคราม	ไปต่อ ยุทธนา
เพื่อพม่ายกพลกล้า	ล่องเข้ากาญจน์บุรี ๗
๑ โยธีสองฝ่ายเฝ้า	ราชบุรณ
พม่าสาตราอักษร	ไปยัง
กรมพระราชวังบวร	ให้ลาก
ย่นลูกไม้มาตั้ง	สั่งให้ยกมา ๗
๑ จักรายมลูกไม้	เล็งให้
คันทกระสุนขึ้นเคาะ	เสือกแล้ว
เห็ดถอยชนวนเกาะ	คันทถอย ชนวนชโย
มือจับชุดแกว่งแต่	จุกเปวี่ยงเสียดึง ๗
๑ ค่ายพั้งถูกพม่าล้อม	คายกลาก
พอกพม่าระอา	ออกสู้
ข้าพอสบเสียดังขาด	การศึก ถอยนา
สุกฤทธิสุกแรงรู้	เจ้าครวามขามไทย ๗
พระเจ้าอินชยาเธอ	กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม

เรื่องที่ ๗๕ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ รัชกาลที่ ๑๖ มาถวายเป็นพระราชกุศล หน้า ๖๕๓

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า	ปฐมเสนาบดี	เมศไชย	
กรมท้าว	วรวิชัย		
มหาดเล็ก	คิณวิชัย	สถาน	
ปราบดาภิเษก	แห่งน้ำผึ้ง	แขวง	๗๕
๑ ค่ายหลวงข้างเข้าตอก	ทัพพล	เพี้ย	
สังฆราช	รุกเสนา		
พลหาญ	ยี่ด่า	รชไชย	
บรรพชา	ศรี	ดล	๗๕
๑ พลกรม	อินท	มรณ	
พลการ	คณ	ไกร	
จำไต่	ปัก	ข	
จอมทัพ	เทีย	ข	๗๕
๑ เกล็ด	บาร	มี	
ราช	หน้า	ข	
เทศา	วร	เกียร	
เพราะ	กษ	ณ	๗๕

เรื่องที่ ๙๖ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย
ภรรยาพระยาตลาดรักษาเมืองกลางในพงษาวดารหน้า ๖๕๗

๑ ยี่ห่วยแม่ทัพช้าง	ภูกาม
คุมทัพเรือรณสยาม	ฝ่ายใต้
ท้าวทุ่งกัแตกตาม	ตักบัว เล่าหา
เจ้าประจักษ์ศิริโกศล	รอยล้อมเมืองกลาง พระ
๑ ขุนทรสินธุ์พลแล้ว	ไปทัน แทนขอ
ยังชนิษฐหนึ่งอภรร	เชษฐ์
ไปศึกกันแก้ว	คราวเบี่ยง หลึงแฮ
คุมไพร่ชายหญิงสี่	เกียงแกกันคร พระ
๑ รักษาเมืองอยู่ใต้	เคื้อนปลาย
สุกคิพม่าหมาย	รบว่า
ซึกสนสเบียงวาย	จำเลิก ทัพแฮ
กลางรอกจากมอญ	คักควยสองหญิง พระ
๑ หลายบุรีบุรีเวศรทง	กรมการ มั่นขอ
มอญจะรับอาญ	คักได้
กลางมื่นแต่หญิงหาญ	หากรัก เมื่องนา
สู้ศึกกันเมืองไว้	ขอขงควรรวม พระ
พระเจ้าอนังยาขอ	พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย

เรื่องที่ ๗๗ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช ก็เมืองตานี้ไต่ ยี่สิบใหญ่ ในพงษาวดาร หน้า ๗๐๐

๑ บัณฑิตนุราชไท้	สุรสี หะนาทนา	
ประทับพักลงโยธี	สพริบพริบ	
ทำรัสว่าตานี้	ทำชก แฉงแซ	
ปวงแขกยังโยธี	นยไท้หลายเมือง	ฯ
๑ จำกัยกทยุทธ์วัง	โหมประจัญ	
เอาเขวชชชชชชชช	จุงไท้	
กองหน้าเร่งผาคณ	พลรบ เรวแซ	
พระเสด็จทัพหลวงไท้	รีบเท้าตามหนุ	ฯ
๑ เพื่อพระบารมเคเจ้า	จอมสยาม	
กองหน้าโรมแขกขาม	ชยาตแกลัว	
ที่รบชัพมลายูหลาม	เรตวรรต หนนา	
ที่ล่ออ้อนน้อมแล้ว	ค่อนไค้ดังพิณท์	ฯ
๑ คีตาคันแตกไค้	ขึ้นทอง	
สองบอกพิศพิงสยง	ใหญ่ไค้	
อีกพิศพิงของ	สรวพลาศ ตราณา	
พระเกียรติกิจรปค้ำ	ครอบหลั่มลายุ	ฯ

นายสถิตยรักษา

เรื่องที่ ๔๔ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาลงกรณ์ฯ ที่พม่าค่ายสามสยตลก ในพงษาวดารหน้า ๗๐๕

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว	ปฐมรัชกาล	กาลเอย	
สมเด็จพระบรมราชินี	เสด็จพร้อม		
ฝ่ายหลังราชวงศ์	วงษมาตย์	มวญเฮ	
ยกพลไปรบ	สุท้าวแสน	ญี่	๗๕
๑ ที่พม่าถึงพม่าตั้ง	สามสย		
กฎประกาศมาศย์	ทุกด้าน		
นายทัพรับเข้ารบ	พม่าต่อ	ผจญ	
ขึ้นเล็กใหญ่อิงตัว	ตอยโต	ไ้มา	๗๕
๑ พลไทยชนะเมืองเจ้า	ราว		
สามทิวาราตรี	ยุทธ	ลัม	
๗ ค่ายเย็บค่าย	ค่ายพม่า		
แตกพ่ายไทยฆ่ากัน	จับไป	เข่นหลาย	๗๕
๑ อินแะระทรวามชวเลี่ยน	เลี่ยน	เชื่อง	
เลิกทัพกลับขึ้นกระเจอง	จรวท้าว		
พวกไทยไล่ตามพลอง	เผ่า	ก	นางชอ
ได้ค่ายหอกขึ้นง้าว	เสร็จ	สัน	ศึก

พระยาราชวราณกุล

เรื่องที่ ๗๕ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ ที่ค่ายมฤคเมืองทวาย ในพมหาราชธานี ๗๑๒

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้า	จักรพรรดิ	
เสวยอภยที่ โยธี	ทัพเจ้า	
ข้ามเขตรักษา	ถึงถิ่น ทวาย	๗๕
ตรวจจักรกลโรมร่า	มาเรียหาหาญ	
๑ ที่ท่าเรือกาญจนา	ตามพระ ทางนา	
บริษัทยาการพระ	เคยได้	
ยาตรที่ตกทุ่งพระ	ค่ายบก กาเม	
ทั้งมีแก้วแก้ว	ตะตักพระไทย	๗๕
๑ ที่โคกคำวาลี	รวมกัน	
ที่ทุ่งโคกแก้ว	สิ่ง	
ทวยมาตย์วิสาข	เราที่ รบนา	
นายทัพจับพล	ช่องใจวิญญวน	๗๕
๑ ท่ามณีนกเล็ด	กลากลาค	
กรต่อกรระฆะ	ต่อโค	
ขุนทัพปัทม	แดงคิม ทุ่งนา	
พม่าฝ่ายพอลกไฟ	คกพลพม	๗๕

พระวชิรพงษ์

เรื่องที่ ๔๐ แหม่นคิดพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกน

ว้หน้าปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปในพงษาวดารหน้า ๗๑๗

๑ อัญญาพม่าห้อม	การรบ	อยู่	
จับพวกสวนพลู	คิดล้าง		
เผาล้างซึ่งมณฑล	สถาปนา	พุทธ	บาทนา
ดูแลนักษัตรวัง	โหม	โ	โหม
๑ รบพุ่งกระษัตริย์เจ้า	จอม	ท	ท
ศรีสละบุรีสังขรณ์	อริ		
ให้กรมพระพร	วัง	ก	ก
เกณฑ์เร่งระดม	อริ		
๑ ยึดท่าทางยิ่งด้วย	ศรี	ท	ท
ทรงแยกค่ายองศา	ศา		
นิชชั้ยพล	ประ	ท	ท
หลายทศกจากท่า	สน		
๑ หัวย่อยหัวลิ้น	สุ	ท	ท
พระ	ท		
ละ	ภา		
บาน	ท		

หลวงสนมสวัสดิการ

เรื่องที่ ๔๑. แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราชทำสัปดาห์นาย ในพงษาวดาร หน้า ๗๒๖

๑. จักรกรัชมรรษาเจ้า	จอมสยาม	
ปรารภพระยาศรีสุทธาน	ซึ่งสร้าง	
อีกพระพิไค้ความ	กลางพระนี้ พระแสง	
เหตุแต่กรุงเก่าร้าง	ฉบบเฝ้าไผ่ทสลาย	ฯ
๑. ควณิกกิจใหญ่ตรี	สังคา บนายเฮม	
ให้หลักพททศาณะ	อุกฉวน	
จึงจักนิพพานา	วามที่ ยะชุมแฮ	
เชอญเหล่าฉินยตรล้น	วคบุรีล่งม	ฯ
๑. เสกขังสันนิบาตด้วย	พยหยาต รามแฮ	
ธาราณสงฆ์ลอบศาสนา	มัญญแล้ว	
พินลขรรพระประกาศ	นิกรเทพ	
สรวณสิทธิ์ประสงค์แล้ว	เริ่มตั้งสอยทาน	ฯ
๑. ห้าเกื่อนรับแต่ตั้ง	สังคา บนายแฮ	
เสกขพระราชกำหนดมา	บ้ายเข้า	
ปฏิบัติล่ำสงฆ์สา	รพคกิจ เกศแฮ	
ขรรพทุกชั้นอุกเค้า	คตโกกั้งประสงค์	ฯ
พระเจ้าน้องยาเธอ	กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ	

เรื่องที่ ๔๒ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์
ไฟไหม้อินทราภิเศมหาปราสาท ในพงษาวดาร หน้า ๗๒๕

๑ บัณฑิตยศต่ำ	ลียเอ๊ก รกาด
เกกพิรุณลงเม็ก	พว้างพริย
ขสนิตกมขเต็ก	ปราสาท
นามอมรินทร์วิเศกสร้อย	คัยทก้องเกิดเพลิง ๗
๑ คุโหม่มขลิภานุ	โชนลง
ตามภักตพระปรีคองคิ	ผาชัย
สนมวราชาชลวิรงษ	ตำวัน วายแฮ
พาพวกระเหินผ้าย	ชอกฟ้าวังตฉาน ๗
๑ ขณะนบมราชเจ้า	จักรกริ ภาระนิคิริยแฮ
คำรัสตั้งเสก	พริ้งพริ้ม
ให้ยกราชวรอาศน์	เสวตรฉัตร กั้นเฮย
ออกจากที่เพลิงฉิม	ระคัพพะแสงกาล ๗
๑ ท้าวพระวงษ์ใหญ่รัช	ขัณฑา มีเฮย
หลวงพระขุณคณา	มากยไต้
ชกสงฆ์ทกวิมา	ทัวหมค
ช่วยกับอุคคิใหม่	เหือกสนเพลอบสุญ ๗

พระเจ้านั่งยาขอ พระองค์เจ้าเกษมศรีสุโข

เรื่องที่ ๔๓ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยัคคัพพาวุโสดย
เวียงจันทร์มีอาณาเขตหลวงพระบาง ในพงษาวดาร หน้า ๗๓๕

๑ บุคณัถลิดเจ้า	จอมอยุท ขยาเอย	
พระบาทสมเด็จพระพุทธ	ยัคคัพพ	
ล้านช้างมณฑลการท	จิตรม ขาวแซ	
คำรัสตอปปี้เข้า	ทักให้ท้ายเดิม	ฯ
๑ เวียงจันทร์ทวายแจ้งศุภ	ชัชว	
จักพบใต้รัเบกกร	จอกแคว้น	
ถึงถยขบพลธัญ	เรอรัม เมืองเฮย	
เจ้าร่วมเคยอริแก้ว	ชัยให้ต่ยหาญ	ฯ
๑ บรรณกษัตริย์	แขงจัน	
อุปราชเวียงจันท	ปัมวัน	
เพื่อเคยทพเวียงพัน	ฟาค์ตอน ถยนา	
เมืองแตกจับได้ถวน	ทัวเซอชยตัญ	ฯ
๑ เมืองแลยขงสมักทั้ง	วังบุรี	
ยกกลับโคยวิถิ	แทยคัม	
จำเจ้าร่วมขาวนี้	ไทยล่ง กรังเฮย	
แท่งยอกขุนคัมคัม	อย่าให้คึดคัม	ฯ

หม่อมเจ้าถจักร

เรื่องที่ ๔๘ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ทำกระจากใหญ่บูชากัณฑ์เทศนามหาชาติ

๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมวงษ์

นิราศไทยประสงคฺ รอยกั

สิ่งใดที่ควรคง ความแยบ บวรพัส

ทรงไฝ่สัจฉนรู้ รอยไฝ่เจ้าวรกาล

๑ บรรพการเกิดฉายเบี่ยง พระบรม วงษ์นา

ทั้งหน้าในอักษณ เอกสวณ

ทำกระจากใหญ่สม กัณฑ์เทศน์ สงฆ์แซ

บุญคัมภีร์ชาติฉน สิบทั้งเสศสาม

๑ สนิมว่าทิมทาสัย โรงวาย ทลอคย

ของประคตประคตหลาย หลากล้ำ

เครื่องใช้เครื่องกนิมาข มากสิ่ง นาพื่อ

ทำงแก่งกวคชั้ก้า เกยงช.หนึ่งเสณอ

๑ พระสนมรวมแวงเจ้า ของกระจาก หนึ่งนา

บุญยกเต็กทาสชาต คำให้

เป็นสัทธแก่สงฆ์อาจ ขวสวณ กระจากเฮย

เป็นแปลกอยู่หนึ่งใช้ ชโลนรารณ

พระวรวงษ์เฮอ พระองค์เจ้าขวรวิธวงษ์

เรื่องที่ ๔๕ แผ่นดินสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 หลอย นารายณ์สังหารนำวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๑ ประชุมบรมราชเจ้า	จอมกรร สยามเฮบ	
คำวิหิตรงบารง	แวนแคว้น	
สร้างสาครเครื่องผดุง	เผด็จศึก ครอบนา	
กนิเณยเจกคัยแค้น	จกของเคื่องเชิญ	ฯ
๑ ปีใหญ่ตั้งแขกไท	เป็นศรี เมืองเฮบ	
ขอพระยาตาน	ใหญ่ล้ำ	
ยงเคียวเปลี่ยวไย	ค้เทบ เทียมนา	
คำวิหิตห้อยเข้า	เพนชเปสอง	ฯ
๑ เริ่มหลอยใหญ่กรัง	คราวปฐม นีๆ	
เกณฑ์เณลยทองทุกกรม	ไยวัน	
ชุมช้างหลอยรคม	สุ่มหุ่น	
สมโภชน์ไชนเท้น	กลาคาถุมกลางแปง	ฯ
๑ ฤกษ์รุ่งหลอยแล้วเสว	สมหวี	
บริสุทธิยแตกพิง	วิ้วร้าง	
นามชานนนวนณสัง	หาคัก คักแซ	
บอกเหตุว่าหาญท้าว	คู้เคือนทาน	ฯ

พระบาทศรีสุนทรวโหาร

เรื่องที่ ๔๖ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกย์ อู่ปราชญ์วิเศษกรรมหลวงอิศรสุนทรเป็นกรมพระราชวัง

๑ ประโมรราชเจ้า	จอมมกุฏ สยามเอ๋ย	
ปรากฏนามพระพุทธรูป	ธอกฟ้า	
ปางเมฆจักรวาล	สมัยรัช ทานแซ	
ทรงห่วงประชาราษฎร์	บาททั้งพระประยูร	ฯ
๑ เกรงพญพิภพสัน	สโมรร ก็นหา	
จำจักกัณเฑาะฏ	เขตไว้	
กรรมหลวงอิศรสุนทร	เดชบรรค กนิยแซ	
ควรรับสิริวิชัย	ครอบทั่วสืบสรวง	ฯ
๑ การมองอภิเศกมณีน	อู่ปราช ชาติชัย	
ภาพพยุหยาตรา	แผ่นนี้	
คือเมฆเสกมา	ทรงสถิต ปรีตนา	
กุสุมปราสาท	ทั้งมณฑล	ฯ
๑ กลูกยศวรเสวเรน	ไพศาล	
เฝ้าพระบาทมหินดาล	ราชไท	
สุวรรณฉัตรพระราชทาน	พลางตรัส ฝากแซ	
พุทธสาคร์ราชภูไท	ปกป้องปองฉนวน	ฯ

พระราชนิพนธ์

เรื่องที่ ๔๗ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

จุฬาลงกรณ์ ฉลองพระศรีสากยมุนีหน้าพระตำหนักหน้า

๑ จักรกริชชุมราชเจ้า สยามินทร์

เฉลิมรัตนโกสินทร์ ผาแผ้ว

พระปราบเกล้าอรินทร์ เวียงววย สงขนา

ปวงประชาเย็นเกล้า เพราะไท่ทุ่งผล ๗

๑ พระกมลปาวาโมทย์ด้วย ศรัทธา

คำวิจิตรสร้างธา วาศไ้ว

ภายในพระนครา สันเทพ สัตถาณ

ชูเชิงพุทธศาสนา ไต้ รุ่งเร้าเรืองเรณู ๗

๑ ให้เชอญพทชรปล้ำ วิไลย ลักษณนา

ศรีสากยมุนีไซ ช่อพร้อง

หน้าเมืองศุโขไทย ถ้องกลุ กรงแอ

สมโภชสามวันถึง หน้าหน้าเนนิยวัง ๗

๑ ทังการฉลองเสร็จแล้ว เชอญปะ ภูมามา

ขุณบกทางระยระ ทำช้าง

ทึนนี้เรือกท่าพระ ทรายบัต นั้แซ

ชักพระลู่โรงสร้าง ไหม่ใกล้พราหมณ์สถาน ๗

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภาค

เรื่องที่ ๘๘ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกย์ มีเขาไกรลาสโสณทัตเจ้าฟ้าคุณทูลทิพวงศ์

๑ ประชุมบรมหาราชไท	ทรงสยาม	
ทรงพระดำริห์ความ	ก่อนนี้	
โสณทัต ไชยจักรวาล	สนับแบบ บวรพิเชษ	
จึงราชโองการชี้	สั่งให้ จักการ	พระ
๑ ทำเขาไกรลาสพร้อม	สิ่งสรรพ	
เครื่องราชพิธีอัน	เลิศล้วน	
ทรงฟังสวดสามวัน	แห่เนก นาพ้อ	
พระฤกษ์โสณทัตวัน	บาทห้าโมงสาม	พระ
๑ เสริ้สงทวงเครื่องเฝ้า	พระสถ	
รับพรว่าพรศรี	สวัสดิแล้ว	
แต่เวียงนรอนครี	สามรอบ กลับนา	
สมโภชสามทิวาแล้ว	แห่เส้นเกษา	พระ
๑ โสณทัตไกรลาสเจ้า	ฟ้าคุณ ทูลเชย	
สหัสสตะเจดสิบเจด	จักอ้าง	
ประชุมจิตยวิมลย์	แขยเวีย ไว้เชย	
ทวงประโยชน์อย่างสร้าง	สืบไว้เฉลิมเวียง	พระ
พระวรวงษเชอ	พระองค์เจ้าขรรจรักษ	

เรื่องที่ ๑๕ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จักรฟ้าโลกย ของเจียงสี เจ้าเผ่าที่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

๑ เหตุเกิดขมดเมือง	บุรุษ	นำ
ล้างเหล่าราชพงษา	มากม้วย	
เจียนลือชดึกษา	คินันหนึ่ง	
ทักครอชกรวักทวัก	หลบลัดกันโดย	ระ
๑ ขาไครยช่นเณรน้อย	ยังเกาะ	กระมีน
ขณะพระยาชลเสาะ	สถิตไว้	
นวะไปก็พอเหมาะ	พบพท	ชวณ
ยอมลมค้มึงเข้า	พึงให้	ไทยสถาน
๑ โดยสถานทั้งพวกพร้อม	ลุ่มยท	บาน
พระบาทบรมนารถพท	ยอ	ฟ้า
ทรงพระกรุณาอุท	คณ	รับ
อุบโภคบริโภคฝ่า	คณ	รับ
๑ โองการอนุญาตให้	คณ	รับ
จักรพรรดิพิมาน	คณ	รับ
จักรสมานหนึ่งอาการ	คณ	รับ
เลียงอย่างเคชเลียงเจ้า	คณ	รับ
พระเจ้าผู้ยังชาเขอ	คณ	รับ

เรื่องที่ ๕๐ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย พระราชพิธีลงทรงสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ขนิยายขณภาพนี้	แนวความ	
อภิเศกเจ้าฟ้าสยาม	มกุฎเจ้า	
วางเรื่องวาทกรรม	คำขวัญ เติมนม	
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า	แรกไถ่ลงทรง	๖๕
๑ องค์พระพุทธรูป	นภา ไฉนเชย	
ถวีสรรพสิ่งพรหม	สยดวัน	
ในบ่วงกัณฑ์	ศกเริ่ม การนา	
เหมือนเมฆยอฉนวน	ใช้คองบรรณาย	๖๖
๑ จักขยจำแนกข้อ	ลัทธิ	
ก่อนบ่ทราบทั่วกัน	ยศยง	
เอกอรรคชนียอัน	ประสพ แรกเชย	
แม่อยู่ดลภาคพ้อง	พิสดาร สดองพม	๖๗
๑ ลงทรงอภิเศกแล้ว	คำว	
พระยศเจ้าฟ้าม	กฏไ	
สยสันตติวงษ	กระษัตริย์ สยามเชย	
โดยเทศน์แจ้งไท	เสกขณฉดองฉวลิย์	๖๘
สมเด็จพระเจ้านั่งยาเธอ	เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ	

กรมพระภาณุพันธุวงษวรเดช

เรื่องที่ ๔๑ แต่งเป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ทรงพระผนวชเณร สมเด็จพระเอกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ สมเภาเอารสไต้	ภูมิบาล	
ที่กรบสองรัชกาล	ชัยเกล้า	
เจ้าฟ้ามกุฎมาน	สรวีเกิด	
เจริญพระชนม์อย่างเจ้า	เชษฐา งามบรรพชา	พระ
๑ ความนี้ไปรศทั้งราช	พิช	
เฉลิมพระเกียรติยศทวี	เกรไต้	
สมโภชเส้าแล้วมี	การแท้ พระนา	
ไทรบาตรทรงครองให้	กษัตริย์เอกเชอญ	พระ
๑ ขยวมเกิดเกิดเลื้อยป้อม	จึงหวั่น งามา	
เข้าประคองามสวัสดิ	เชษฐา	
ทวักพระศรีวิชัย	สาครเส้า ผนวชเณ	
วิกรมสาชาตุณ	ที่ไท้แถมสถาณ	พระ
๑ ข้าพเภาารพรคทั้ง	ศิรษา	
พทธสาณพทธภา	ลิตไว้	
สำนัณพระราชา	สงฆ์เรณ นามแซ	
สัปตมาศล่วงแล้วไต้	เสด็จเข้าวังสถาณ	พระ

พระเจ้านั่งยาเขอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

๑	หนึ่งหนึ่งแปดเก้า	ศกษ	รฤกเขย
	ผู้ทนายเบรคคณ	จิตรเอก	
	แห่งทศชเชย	บาร	ณ
	นำอุกยรสาธนา	กิตไมกร	
๑	ขอเริ่มส.บคช	สัญญา	
	แก่พระราชาณา	จิตรไท	
	อุกชบพระคณวรา	กิริกเลศ	ณ
	โปรดประทานทไฟ	ช่วยล้ารฤกณ	
๑	ปายีชคิลกเจ้า	ทรงพระ	ณ
	พระบาทสมเด็จพระ	นั่งเกล้า	
	การสสังสมท	จักรย	ณ
	การสสังสมท	นของบาทยง	
๑	ถึวันบิราชไท	ชินคินท	ณ
	พระทนายอนริณ	ประทณแล้ว	
	ถ้ามไทยกับทกล	ลาศณ	ทณ
	ทรงทวังส	คลาศ	ณ
	พระเจ้าราชวรวงษ	กรมชช	ณ

๑ รวมทเป็นนขทอวสาน
 แจ้งจำนวนโคลงบท
 โคลงประมาณสามร้อย
 บรรยายยกราวเรื่อง
 กิเลสวลงทกยาน
 ใต้พระเจ้าน้องยาเธอ
 งามวางกรมพิมพ์การ
 ลงลิขิตพิมพ์บรรณ
 เพื่อสำหรับพระราชทาน
 ไว้ใช้ช้ชดถ
 ช้ชดทราขเรื่องราว
 เปนเครื่องรวกเครื่องหมาย
 จกหมายเหตุเห่นประจักษ์
 โดยระเปียบแบบนี้
 บรรทการเหตุปุระมณ
 ทังหมคเก้ายีสองยาน
 กัยเศศสร้อยเจ็กสิบหก
 สิบหนึ่งในราชพงษ
 ังโองการโปรดเกล้า
 นามเสนอควีเสาวภางค์
 ได้ยรรทรวพิมพ์ก
 นัยด้วยพันเล่มฉบบ
 ในเมธการคองนี้
 เปนคัมภีร์แผนภาพ
 เกือบยกวายสิบหก
 ราชวชการพิเศศ
 ควรเป้นหลักเชิดช้
 แลนา

๑ พระบรมขรรค์เก็จ	ก่อผล
แกว่นกนิกรชน	ท้วนหน้า
เพียงพรหมจารปรน	ปรี๊ดแผ่น ฤพเชย
เย็นอกทกไพรฟ้า	เพื่องพนฟูใจ ๗
๑ พระกมลมั่งไฉย	อนก
ทุกทิวพมประยูร	ญาติไท
ทั้งข้าสถิต	ลของบาท พระนา
พระประสงคักให้	ปลั่งเปลืองปลอกไทย ๗
๑ กรุงสยามงามพริ้งพร้อม	ไพบูลย์ ยิ่งเชย
สรรพวิทยาพน	เพียบคาว
โคยเคชพระนกล	กอบเชก ชูนา
ทั้งทหารหาญหัว	หักเสี้ยนเศกไทย ๗
๑ มั่นคาเข้าบาททั้ง	ขจร
ควรรกอบกัเวที	ต่อให้
๑๖. คิงสวามิกกิต	โคยสัคย สอนงนา
มอบชีพ	ต่อเบื่องมทาลัย ๗

พระยาศรีสุนทรโวหาร

๑ คำร่ำบายเชือก	ชุนาม
แต่งท่านผู้แต่งตาม	เสด็จไท่
โคลง ร้องราชพงษความ	ขึ้นท่อน ทอนนา
เพื่อประคับเมรุไฉ	ที่ท้องสโหมหลวง ๗
๑ บรรยายสมญายศ	ผู้ผูกพันศิโรตธ
โคยเสกขโคลงพระนิพนธ์	จอมลากลทรงระ
ตามระบะพระยาวการ	ณประมาณชัตติยวงษ
ยี่สิบสามองค์เฝ้าราช	จักประกาศพระนามเสนา
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมพระ	รามอย่างละภาคพัน
รับส่วนขึ้นทรงแต่ง	แบ่งศักดิ์ขอตามเค้า
หนึ่งพระเจ้าราชวรวงษ	ยศดำรงกรมขุน
ประกาศคุณควรการ	ยติเทพรไพศาลโสภณ
เรียงอนุสนธิพนา	พระเจ้าอนงบาลสืบสังค
ล้วนดำรงยศสถิตย์	กรมหลวงพิชิตปรีชากร
ถ่องทางกลอนเอกองค์	กรมหลวงเทวะวงษวโรประการ
ทรงชำนาญอักษรวิ	กรมขุนนริศรานุวัติ
วงษประวัติชัตติยยศ	อีกกำหนดกรมศิริวิสิ
ตำแหน่งที่นามกร	๕ ติศรุตมเทศ
หนึ่งนิเวศนารักษ	กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม

เศไชกมมโทพาร	กรมหมื่นนริศวริยาภรณ์โรส
กรมหมื่นสันทอมรพิณ	ยุทธิธรรม์ฉัตรจำนง
กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ	ถ่องโกลงภาพัการโยธา
พระเจ้าน้องยาทรงยศ	มีกำหนดตามเค้า
เป็นพระองค์เจ้าเจ๊กองค์	ชนชพษณรค์
คือเกษมศรีศุภโยค	ทรงอาโกลนพิณจัก
อีกเจ๊กศุขชาธาร	เชียวเชิงชาญชานิลอ
รรรรณการจิตรกระวี	พระองค์ศรีเสาวภาค
ชกเจกทางราชกิจ	โสณบณพิศขอมยศ
เก็บตปรากฏสสรพ	อีกไชยณคมงคล
ถ่องทางกลภาพขบวร	นัยจำนวนเจ๊กพระองค์
ยังพระวงษฝ่ายขวร	โดยนามกรรังสฤษดิ์
กรมหมื่นสฤติขำรงสวัสดิ	ควรเชิดชกนามเสนา
อีกพระวงษเชอพระองค์เจ้า	นามตามเค้ายศการ
คือขจรจรัสวงษ	ไค้การยศมัยคัย
ทำเจกเจกทั้งอง	หม่อมเจ้าครองคำแห่งยศ
โดยกำหนดห้าองค์	เนื่องในวงษภทร
คือประภากรอสังการ	เชอวงษวารสยามินทร
อีกวชิรนิทรรกรเจือก	คณนามเรือกชายคำ

ได้รับทำโคลงตกน	ตามคัททอนเป็นภาค
ข้างน้อยมากตามควร	จำนวนราชวงษานวงษ
ยี่สิบสามองค์คึกคึก	ยังบรรดาศักดิ์คำวาง
หม่อมราชวงษอีกสอง	หม่อมแปดป่องนี้คุณ
ล้ำเวียงสุนทรทว	ชั้นเชิงกลอนแปรมปราศ
เหล่าข้าลของบาทลีสระยา	ราชสมญาศประกาศ
พระยาราชวรานกล	ตำแหน่งทูลฉลองสาร
ราชการกรมมหาดไทย	บริชาไวยว่องกลอน
ราชสันถวารการหนึ่งพระยา	โดยถาณาศนนิม
ที่เจ้ากรมคดังราชการ	ชัตชำนาญเกลากลอน
พระยาศรีสุนทรโวหาร	กำกับการกรมอาลักษณ์
เจนประจักษ์สารา	พระยาราชโยธามหาดไทย
ฝ่ายกรมในวังบวร	เชิงเกลากลอนสันตัก
เจนฝึกหัดพจน์เพียรปรุง	หนึ่งพระฝูงศุกลกฤตย์
อเพณิกิจำรง	หลวงราชพงษ์ภักดี
รู้วิธีทางกลอน	หลวงสโมสรวลการ
ว่องไวหารแหลมหลัก	หลวงฤทธิจักรกำาร
ล้วนอักษรเชิงชาญ	จำชำนาญทั่วคำ

อาทโธหิตัวชาตสาคร	ขุนโอราทวรกิจ
เชิงชบชิตวรณวิจรรณ	ขุนวรการโกศล
ถ่องยุบลแบบไซ	ขุนพิณิจัยกรมท่า
กลั่นกลัวว่าวาทิ	ขุนภักดีอาษา
กรมโยธาเลือกหอก	หนึ่งอ้างออกสมญา
เสถียรรักษาปลั้ววัง	ไคร่วมวังสฤทธิพนธ์
นับกำหนดสืบส่นาย	เรียงนามราชบรมวอย
นับประจวบบรรจบ	พอถ้วนครบเกณฑ์คง
ราชวงษานวงษปัสัยห้า	จำนวนข้าลของบาท
เสวกามาตย์สืบสี่	โดยฐานที่กำหนด
รวมทั้งหมกลสามสืบเก้า	ครบตามเค้าคงหมาย
เรียงนามราชข้าบาท	โดยเสด็จราชนิพนธ์
แบบยุบลชอกแจ้	เกล้ากลั่นสรรกลอนเกล้า
กล่าวไว้ไปนเฉลิม	โสทรแล
๑ ไคลงเพิ่มเติมต่อท้าย	คำลิลิต
พระภาศประกาศิต	เสร็จจ้อย
เกียรติยศท่านผู้คึก	ไคลงภาค
จงอยู่คู่ขวบร้อย	หมื่นข้าพรรณกาล

ฯ

ฯ

